

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Sancti Gregorii Papæ Primi Cognomento Magni Opera

In Tres Tomos Distributa. Ex quamplurimis MSS. Codicibus emendata ;
Additæ Sunt Quædam Notæ in Dialogos & Epistolas ejusdem S. Gregorii

Gregor <I., Papst>

Lutetia Parisiorum, 1675

Sancti Gregorii Moralis Expositionis In Beatum Iob Liber Nonvs.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74915)

S AN C T I G R E G O R I I
M O R A L I S E X P O S I T I O N I S
I N B E A T V M I O B
L I B E R N O N V S.

C A P U T P R I M U M.

PERVERSÆ mentes si semel ad studium contrarietatis eruperint, sive prævum, sive rectum quid à contradicentibus audiant, adversis hoc responsionibus impugnant: quia cum persona per contrarietatem displicet, nec recta quæ protulerit, placent. At contra bonorum corda, quibus in odium non venit persona, sed culpa, sic perversa dijudicant, ut quæ recta dicuntur, assumant. Discernendis quippe contradicentium sensibus æquissimi arbitri resident, & sic malè prolata respuunt, ut tamen approbent quæ ex veritate cognoscunt. Solet

namque inter spinarum multitudinem, etiam defrugis femine spica succrescere. Cauta ergo manu operantis agendum est, ut dum spina tollitur, spica nutriatur: quatenus qui studet eradicare quod pungit, noverit servare quod reficit. Unde & beatus Job, quia Baldad Sulhites rectè per inquisitionem dixerat: *Numquid Dominus supplantat iudicium, aut Omnipotens subvertit quod iustum est?* quia vera in hypocritas robustaque protulerat, bene hac & contra pravos generaliter prolata conspiciens, studium propriæ defensionis calcat, atque audita protinus approbat, dicens:

CAP. IX.

ET respondens Job, ait: Vere scio quòd ita sit, & quòd non iustificabitur homo compositus Deo. Si voluerit contendere cum eo, non poterit respondere ei unum pro mille. Sapiens corde est, & fortis robore. Quis reititit ei, & pacem habuit? Qui transiit montes, & nescierunt hi, quos subvertit in furore suo. Qui commovet terram de loco suo, & columna eius concutuntur. Qui precipit soli, & non oritur; & Hellas claudit quasi sub signaculo. Qui extendit calos solus, & graditur super fluctus maris. Qui facit Arcturum, & Orionas, & Hyadas, & interiora Auri. Qui facit magna, & inscrutabilia, & mirabilia, quorum non est numerus. Si venerit ad me, non videbo eum: & si abierit, non intelligam. Si repente interroget, quis respondebit ei? vel quis ei dicere potest: Cur ita facis? Deus, cuius ira nemo resistere potest: sub quo curvantur qui portant orbem. Quantum ergo sum ego, ut respondeam ei, & loquar verbis meis cum eo? Qui etiam si habuero quidpiam iustum, non respondebo, sed meum iudicem deprecabor. Et cum invocantem me exaudierit, non credo quòd audivit vocem meam. In turbine enim conteret me, & multiplicabit vulnera mea etiam sine causa. Non concedit quiescere spiritum meum, & implet me amaritudinibus, si fortitudo queritur, robustissimus est: si æquitas iudicii, nemo audet pro me testimonium dicere. Si iustificare me voluero, os meum condemnabit me: si innocentem ostendero, prævum me comprobabit. Etiam si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea, & tadebit me vita mea. Vnum est quòd locutus sum, & innocentem & impium ipse consumit. Si flagellat, occidat semel, & non de panis innocentium rideat. Terra data est in manus impij, vulnum iudicium eius operit. Quòd si non ille est, quis ergo est? Dies mei velociores fuerunt cursore: fugerunt, & non viderunt bonum. Pertransierunt quasi naves poma portantes, sicut aquila volans ad escam. Cum dixero, Nequaquam ita loquar: commuto faciem meam, & dolore torquor. Verebar omnia opera mea, sciens quòd non parceres delinquenti. Si autem & sic impius sum, quare frustra laboravi? Si lotus fuero quasi aquis nivis, & fulserint velut mundissime manus mee: tamen sordibus intinges me, & abominabuntur me vestimenta mea. Neque enim viro, qui similis mei est, respondebo, nec qui mecum in iudicio ex æquo possit audiri. Non est qui utrumque valeat arguere, & ponere manum suam in ambobus. Auferat à me virgam suam, & pavore eius non me terreat. Loquar, & non timebo eum: neque enim possum metuens respondere.

Quòd qui de vite perfectione se erigit, nec iniuriam se habere ostendit.

C A P U T I I.

Verè scio quòd ita sit, & quòd non iustificabitur homo compositus Deo. Homo quippe Deo non compositus, iustitiam percipit, compositus amittit: quia quisquis se auctori bonorum comparat, bono se quòd acceperat, privat. Qui enim accepta bona sibi arrogat, suis contra Deum donis pugnat. Un-

S, Greg. Tom. I.

B de ergo despectus erigitur, dignum est ut erectus inde destruat. Sanctus autem vir, quia omne virtutis nostræ meritum esse vitium conspiciat, si ab interno arbitro districtè iudicetur, rectè subiungitur: [Si voluerit contendere cum eo, non poterit respondere ei unum pro mille.] In Scriptura sancta millenarius numerus pro universitate solet intelligi. Hinc etenim Psalmista ait: *Verbi quòd mandavit in mille generationes:* cum profectò constet, quòd ab ipso mundi exordio usque ad Redemptoris adventum, per Evangelistam non amplius quam septua-

R ij

apoc.
20. a

ginta & septem propages numerentur. Quid ergo in millenario numero, nisi ad proferendam novam sobolem, perfecta universitas præscitæ generationis exprimitur? Hinc & per Joannem dicitur: *Et regnabunt cum eo mille annis*: quia videlicet regnum sanctæ Ecclesiæ universalitatis perfectione solidatur. Quia verò monas decies multiplicata in denarium ducitur: denarius per semetipsum ductus in centenarium dilatur: qui rursus per denarium ductus in millenarium tenditur, cum ab uno incipimus, ut ad millenarium veniamus: quid hoc loco unius appellatione, nisi bene vivendi initium; quid millenarij numeri amplitudine, nisi ejusdem bonæ vitæ perfectio designatur? Cum Deo autem contendere, est non ei tribuere, sed sibi gloriam suæ virtutis arrogare. Sed sanctus vir conspiciat, quia & qui summa jam dona percepit, si de acceptis extollitur, cuncta quæ acceperat, amittit, & dicat: *[Si volueris contendere cum eo, non poterit respondere ei unum pro mille.]* Qui enim cum auctore contendit, unum pro mille respondere non sufficit: quia qui de perfectione se erigit, habere se bene vivendi nec initium ostendit. Unum namque pro mille respondere non possumus: quia cum de bonæ vitæ perfectione extollimur, hanc nos nec inchoasse monstramus. Sed tunc de nostra infirmitate verius concutimur, si quam sit immensa potentia judicis, considerando pensamus. Unde & subditur: *[Sapiens corde est, & fortis robore.]* Quid mirum si conditorem sapientiam, sapientem dicimus, quem ipsam esse sapientiam scimus? Et quid mirum, quod fortem esse memorat, quem ipsam esse fortitudinem nullus ignorat? Sed sanctus vir duobus verbis in laudem auctoris prolatis, aliquid nobis intimat, unde nos ad cognitionem nostram trepidos reducat. Sapiens quippe Deus dicitur, quia occulta nostra subtiliter agnoscit: & esse fortis adjungitur, quia valenter cognita percutit. Nec falli ergo à nobis, quia sapiens; nec vitari, quia fortis est, valet. Nunc ut sapiens omnia invisibilis aspiciat: tunc ut fortis sine ullo obstaculo quos reprobatur, punit. Qui hoc quoque hic forti sapientia ordinat, ut humana mens cum contra auctorem se elevat, ipsa se sua elatione confundat. Unde & subditur: *[Quis resistit ei, & pacem habuit?]* Qui enim cuncta mirabiliter creat, ipse, ut creata sibi met conveniant, ordinat. In quo ergo conditori resistitur, pacis conventio dissipatur: quia ordinata esse nequeunt, quæ superni moderaminis dispositionem perdunt. Quæ enim subiecta Deo, in tranquillitate * persistere nequeunt, ipsa se sibi met dimissa confundunt: quia in se pacem non inveniunt, cui venienti desuper in auctore contradicunt. Sic summus ille angelicus spiritus, qui subiectus Deo in culmine stare potuisset, semetipsum impulsus patitur, quia per naturæ suæ inquietudinem foras vagatur. Sic primus humani generis parens, quia auctoris præcepto resistit, carnis protinus contumeliâ sensit: & quia subesse conditori per obedientiam noluit, sub semetipso prostratus, & pacem corporis protinus amisit. Bene ergo dicitur: *[Quis resistit ei, & pacem habuit?]* quia perverla mens unde se contra auctorem erigit, inde se in semetipso confundit. Resistere autem Deo dicimur, cum repugnare ejus dispositionibus conamur. Neque enim nostra infirmitas incommutabili ejus sententiæ obviat, sed tamen quod explere non valet, tentat. Nam sæpe humana infirmitas occultè vim dispositionis agnoscit, & tamen hanc si mutare valeat appetit. Contrarie satagit, sed ipso se gladio contradictionis frangit. Ordini interno renititur, sed suis victa conatibus, ligatur. Habere ergo pacem resistens non potest: quia dum superbiam confusio sequitur, quod stultè per culpam geritur, hoc in agentis pœnam mirabiliter ordinatur. Sed vir sanctus virtute prophetici spiritus plenus, cum confu-

al. *
persistent,
ipsa

tionem generaliter humanæ superbiæ conspiciat, ad speciale malum protinus plebis Israëlita: oculos mentis tendit, & quæ pœna claros omnes maneat, ex unius gentis interitu ostendit. Nam repente subjungit, dicens: *[Qui transfudit montes, & nescierunt hi, quos subverit in furore suo.]* In scripturâ sacra sæpe montium nomine, prædicantium altitudo designatur. De quibus per Psalmistam dicitur: *Suscipiant montes pacem populo tuo. Electi quippe prædicatores, æternæ patriæ non immeritò montes vocantur: quia per vitæ suæ celsitudinem ima terrarum deferunt, & celo propinqui sunt. Sed montes Veritas transfudit, cum prædicatores sanctos à Judææ obduratione subtraxit. Unde rectè etiam per Psalmistam dicitur: *Transferentur montes in cor maris*. In cor enim maris montes translati sunt, cum prædicantes Apostoli à Judææ perfidia repulsi, ad intellectum Gentilium venerunt. Unde ipsi quoque in suis Actibus dicunt: *Vobis oportebat primùm loqui verbum Dei; sed quia repulsi estis illud, & indignos vos judicavistis æternæ vitæ, ecce convertimur ad Gentes*. Sed hanc eandem translationem montium hi ipsi nescierunt, qui in Domini furore subversi sunt: quia cum de suis finibus Hebræi Apostolos pellerent, lucrum se fecisse arbitrati sunt, quod prædicationis lumen amiserunt. Exigentibus quippe meritis, justa animadversione percussi, tanto intelligentiæ errore excati sunt, ut quod lucem perderent, hoc esse gaudium putarent. Sed repulsi Apostolis, à Romano protinus principe Tito Judæa destruitur, atque in cunctis gentibus sparsa dissipatur. Unde & translatis montibus rectè subjungitur: *[Qui commovet terram de loco suo, & columna ejus concussurunt]* De loco quippe suo terra commota est, cum plebs Israëlita de Judææ finibus evulsa, nimirum colla Gentibus subdidit, quia subdi auctori recusavit. Quæ scilicet terra columnas habuit, quia in sacerdotes & principes, legis doctores atque Phariseos, ruitura ejus fabricæ structura surrexit. In ipsis namque littaræ ædificium tenuit, & tranquillitatis suæ tempore, sacrificiorum carnalium quasi superimpositæ fabricæ onera portavit. Sed translatis montibus, columnæ concussæ sunt: quia subductis à Judæa Apostolis, nec ipsi vivere in illa permisi sunt, qui ab illa vitæ prædicatores expulerunt. Dignum quippe erat, ut terrenam patriam subacti perderent, cujus amore nequaquam veriti sunt cælestis patriæ milites impugnare. Sed expulsi sanctis doctoribus, Judæa funditus corrui, & iusto judicantis examine in erroris sui tenebris mentis oculos clausit, Unde & adhuc subditur:*

Quod propter malitiam subditorum subtrahatur lux prædicationis, & claudat Deus ora sanctorum Doctorum.

CAPUT III.

Qui præcipit Soli, & non oritur; & stellæ claudit quasi sub signaculo. Aliquando namque in sacro eloquio Solis nomine, prædicatorum claritas designatur, sicut per Joannem dicitur: *Factus est Sol* apoc. 6. d. *ut saccus cilicinus*. In extremo quippe tempore Sol quasi cilicinus saccus ostenditur: quia fulgens vita prædicantium, ante reprobatorum oculos aspera & despecta monstratur. Qui stellarum quoque claritate figurantur: quia dum recta peccatoribus prædicant, tenebras nostræ noctis illustrant. Unde & subtrahatis prædicatoribus, per Prophetam dicitur: *Prohibita sunt stellæ pluviarum*. Quia verò Sol per diem fulget, stellæ obscuritatem noctis irradiant; & plerumque in sacro eloquio diei appellatione æterna patria, noctis autem nomine, prærens vita signatur: prædicatores sancti ut Sol nostris oculis sunt, cum contemplationem nobis veræ lucis aperiant: & velut stellæ in tenebris lucent, cum per activam vitam pro futuris necessitatibus nostris terrena disponunt.

Quasi in die ut Sol coruscant, cum ad contemplan-
dam internæ claritatis patriam, mentis nostræ
aciem subleuant: & quasi stellæ in nocte resplen-
dent, quia & cum terrena agunt, offensurum jam-
jamque nostri operis pedem, exemplo suæ recti-
tudinis dirigunt. Sed quia expulsi prædicatoribus,
non fuit qui plebi Judaicæ in perfidiæ suæ nocte re-
stet remanenti vel claritatem contemplationis
ostenderet, vel activæ vitæ lumen aperiret: veritas
quippe, quæ hanc repulsa deseruit, subtracto
prædicationis lumine, merito suæ pravitatis excæ-
cavit, rectè dicitur: [*Qui præcipit Soli, & non ori-
tur; & stellas claudit quasi sub signaculo.*] Oriri
quippe ei Solem noluit, à qua prædicantium ani-
mum divertit. Et quasi sub signaculo stellas clausit,
qui dum prædicatorum suos per silentium intra se-
metipsum retinuit, cæcis iniquorum mentibus cæle-
ste lumen abscondit. Pensandum verò est, quia id-
circo aliquid sub signaculo claudimus, ut hoc cum
tempus congruit, ad medium proferamus. Et sacro
eloquio attestante didicimus, quòd Judæa, quæ
nunc deseruit, ad suum fidei in fine colligatur.
Hinc namque per Esaiam dicitur: *Si fuerit numerus
filiorum Israel quasi arena maris, reliquia salvæ sient.*
Hinc Paulus ait: *Donec plenitudo Gentium intra-
ret, & sic omnis Israel salvus fiet.* Qui igitur præ-
dicatores suos nunc Judææ oculis subtrahit, sed
postmodum ostendit, quasi sub signaculo stellas
clausit: ut absconsis prius, & post coruscantibus
astrorum spiritualium radiis, noctem perfidiæ suæ
& nunc repulsa non videat, & tunc illuminata de-
prehendat. Hinc est, quòd duo illi prædicatores
eximij dilata morte subtracti sunt, ut ad prædica-
tionis usum in fine revocentur. De quibus per Joannem
dicitur: *Hi sunt due olive, & duo candelabra
in conspectu Domini terre astantes.* Quorum unum
in Evangelio per semetipsum Veritas pollicetur, di-
cens: *Elias venturus est, & restituet omnia.* Quasi
ergo sub signaculo stellæ clausæ sunt, quæ & nunc
occultantur ne appareant, & post ut prodesse va-
leant, apparebunt. Sed tamen plebs Israëlita, quæ
ubertim in fine colligetur, in ipsi sanctæ Ecclesiæ
exordiis crudeliter obduratur. Nam prædicatores
veritatis tenuit, verba adjutorij sprevit. Quod ta-
men mira auctoris dispensatione agitur, ut nimi-
rum prædicantium gloria, quæ recepta in uno popu-
lo latere poterat, in cunctis gentibus repulsa dila-
tetur. Unde & aptè mox subditur:

*Quod cali extensi sunt, quando dilatatum est
Evangelium, & diffusa prædicatione
in orbem terrarum.*

CAPUT IV.

Qui extendit calos solis.] Quid namque cælo-
rum nomine, nisi hæc eadem cælestis prædi-
cantium vita designatur? De quibus per Psalmistam
dicitur: *Cali enarrant gloriam Dei.* Ipsi igitur cali,
ipsi Sol esse memorantur. Cali scilicet, quia inter-
cedendo protegant: Sol autem, quia prædicando
vim luminis ostendant. Commota igitur terra, cali
extensi sunt: quia cum Judæa ad vim persecutio-
nis infremuit, Apostolorum vitam Dominus in
cunctarum gentium cognitionem dilatavit. Et dum
illa per judicium in mundum captiva dispergitur,
isti ubique per gratiam in honorem tenduntur. An-
gusti quippe cali fuerant, cum una plebs tot egre-
gios prædicatores tenebat. Quis enim Gentilium
Petrum nosset, si in solius Israëlitiæ populi prædi-
catione remansisset? Quis Pauli virtutes agnosceret,
nisi hunc Judæa ad nostram notitiam persequen-
do transmisisset? Ecce jam qui plagis & contume-
liis ab Israëlita plebe repulsi sunt, per mundi fines
honorantur. Solus ergo Dominus calos retendit,
qui secreti mira dispensatione consilij, prædi-
catores suos unde permisit in una gente opprimi, fe-

cit in mundi cardines inde dilatari. Sed neque ipsa
hæc prædicatione dedita mundo Gentilitas, cum culpas
ejus, Apostolorum lingua corripuit, verba vitæ li-
benter accepit. Nam protinus in elatione contradi-
ctionis intumuit, atque ad crudelitatem se persecu-
tionis excitavit. Sed quæ prædicationis verbis con-
traire nititur, signorum citius admiratione tempe-
ratur. Unde & aptè quoque in auctoris laudem
subjungitur:

*Quod pauperes Christi hujus mundi potestates in
miraculorum virtute calcaverunt.*

CAPUT V.

Et graditur super fluctus maris.] Quid enim ma-
ris nomine, nisi in bonorum nece læviens mun-
di hujus amaritudo signatur? De quo & per Psalmistam
dicitur: *Congregans quasi in utrem aquas maris.* Aquas etenim maris quasi in utrem Domi-
nus congregat, cum miro moderamine cuncta dis-
ponens, in suis clausas cordibus carnalium minas
frænat. Super fluctus ergo maris Dominus gradi-
tur, quia cum se procellæ persecutionis erigunt, mi-
raculorum ejus obstupescatione franguntur. Qui
enim tumores humanæ velaniæ mitigat, quasi ere-
ctas in cumulo undas calcat. Nam cum morem
suum Gentilitas destrui novæ conversationis præ-
dicatione conspiceret; cum mundi hujus divites
elationi suæ contraire viderent facta pauperum;
cum sapientes sæculi adversari sibi imperitorum
verba pensarent: in persecutionis protinus tempe-
statem tumuerunt. Sed qui verborum adversitate
commoti, ad persecutionis procellas insiliunt, signo-
rum, ut diximus admiratione temperantur. Tot
ergo in his fluctibus Dominus gressus posuit, quot
superbis persecutoribus miracula ostendit. Unde
bene rursus per Psalmistam dicitur: *Mirabiles
elationes maris, mirabilis in excelsis Dominus:* quia
contra electorum vitam ad persecutionis undas
mundus se mirabiliter extulit, sed has supernorum
conditor sub elevata virtute prædicantium mira-
bilius stravit: ministros etenim suos plus ostendit
posse per miracula, quam potestates terrenas quæ
tumuerant, per iram. Quod bene etiam per Hiere-
miam Dominus exteriora narrans, interiora den-
uncians, dicit: *Posui arenam terminum mari, præ-
ceptum sempiternum quod non præteribit; & commo-
vuntur, & non poterunt, & intumescunt fluctus
ejus, & non transibunt illi.* Arenam quippe Do-
minus mari terminum posuit: quia ad frangendam
mundi gloriam, abjectos & pauperes elegit. Cu-
jus nimirum maris fluctus intumescunt, cum po-
testates sæculi ad commotionem persecutionis exi-
liunt. Sed transire arenam nequeunt, quia despec-
torum miraculis & humilitate franguntur. Sed
dum mare sævit, dum per insaniam suæ fluctus eri-
gitur; quia tamen virtutis intimæ ostensione cal-
catur, sancta Ecclesia proficit, atque ad statum sui
ordinis per temporum incrementa confurgit. Un-
de & aptè mox subditur:

*Quod fundata in fide Christi Ecclesia, in hieme infide-
litate contra persecutorum procellas, primo Mar-
tyres, deinde Doctores, effulserunt: quibus post la-
borum pressuras in interioribus Austri, id est, secre-
to cælestis patriæ sinu, preparata est ab æterno cum
Angelis sanctis hereditas.*

CAPUT VI.

*Qui facit Arcturum, & Orionas, & Hyadas, &
interiora Austri.*] Nequaquam sermo veritatis
vanas Hesioidi, Arati, & Callimachi fabulas sequi-
tur, ut Arcturum nominans, extremam stellarum
septem caudam Ursæ suspicetur, & quasi Orion
gladium teneat amator infanus. Hæc quippe astro-
R. iij

rum nomina, à cultoribus sapientiae carnalis inventa sunt: sed Scriptura sacra idcirco eisdem vocabulis utitur, ut res quas insinuare appetit, notitia usitate appellationis exprimantur. Nam si astra quae vellet, per ignota nobis nomina diceret: homo, pro quo haec eadem scriptura facta est, nesciret proculdubio quid audiret. Sic igitur in sacro eloquio sapientes Dei sermonem trahunt à sapientibus saeculi, sicut in eo pro utilitate hominis vocem in se humanae passionis ipse conditor hominum fumit Deus, ut videlicet dicat: *Poenitet me fecisse hominem super terram*: cum profectò constet, quia is qui cuncta prius quam veniant conspicit, nequaquam postquam aliquid fecerit, poenitendo respicit. Quid ergo mirum, si spirituales viri utuntur verbis carnalium, quando ipse ineffabilis & creator omnium Spiritus, ut ad intellectum suum carnem pertrahat, in seipso carnis sermonem format? In Scriptura igitur sacra dum nota astrorum nomina audimus, de quibus astra sermo moveatur, agnoscimus. Cum verò quae narrentur astra perpendimus, restat, ut eorum motibus ad spiritualis intelligentiae arcana surgamus. Neque enim iuxta litteram mirum aliquid dicitur, quòd Deus Arcturum, Orionas, & Hyadas fecit: de quo nimirum constat, quia omnino in mundo nihil sit, quod ipse non fecerit. Sed sanctus vir haec fecisse Deum dicit: per quae signari propriè ea quae spiritualiter geruntur, intelligit. Quid namque Arcturi nomine, qui in caeli axe constitutus, septem stellarum radiis fulget, nisi Ecclesia universalis exprimitur, quae in Joannis Apocalypsi per septem Ecclesias, septemque candelabra figuratur: Quae dum dona in se septiformis gratiae Spiritus continet, claritate summæ virtutis irradians, quasi ab axe veritatis lucet. Pensandum quoque est, quòd Arcturus semper versatur, & nunquam mergitur: quia & sancta Ecclesia persecutiones iniquorum sine cessatione tolerat, sed tamen usque ad mundi terminum sine defectu perdurat. Sepe namque eam reprobi, quia usque ad internecionem persecuti sunt, quasi hanc se funditus extinxisse crediderunt: sed eò multipliciùs ad statum sui profectus rediit, quòd inter manus persequentium moriendo laboravit. Arcturus ergo dum versatur, erigitur: quia tunc sancta Ecclesia valentiùs in veritate reficitur, cum ardentius pro veritate fatigatur. Unde aptè quoque post Arcturum protinus Orionas subdit. Orionas quippe ipso pondere temporis hiemalis oriuntur: suo quoque ortu tempestates excitant, & maria terrasque perturbant. Quid igitur post Arcturum per Orionas, nisi Martyres designantur? Qui dum sanctam Ecclesiam ad statum praedicationis erigunt, pondus persequentium, molestiasque passuri, ad caeli faciem quasi in hieme venerunt. His etenim natis, mare terraque turbata est: quia dum Gentilitas mores suos destrui, apparente illorum fortitudine doluit, in eorum necem non solum iracundos ac turbidos, sed etiam placidos erexit. Ex Orionibus itaque hiems inhorruit: quia clarescente Sanctorum constantia, frigida mens infidelium, ad tempestatem se persecutionis excitavit. Orionas ergo caelum edidit, cum sancta Ecclesia Martyres misit. Qui dum loqui recta rudibus ausi sunt, omne pondus ex frigoris adversitate pertulerunt. Bene autem protinus Hyadas subdit, quae juvenescente verno ad caeli faciem prodeunt, & cum jam Sol caloris sui vires exerit, ostenduntur. Illius quippe signi initis inhaerent, quod sapientes saeculi Taurum vocant, ex quo augeri Sol incipit, atque ad extendenda diei spatia ferventior exurgit. Qui itaque post Orionas Hyadam nomine, nisi Doctores sanctae Ecclesiae designantur? Qui subditis Martyribus, eo jam tempore ad mundi notitiam venerunt, quo fides clariùs elucet, & repressa infidelitatis hieme, altiùs per corda fidelium Sol veri-

tatis calet. Qui remota tempestate persecutionis, expletis longis noctibus infidelitatis, tunc sanctae Ecclesiae exorti sunt, cum ei jam per credulitatis vernum lucidior annus aperiret. Nec immeritò Doctores sancti Hyadam nuncupatione signantur. Græco quippe eloquio * hyetos pluvia vocatur, & Hyades nomen à pluviis acceperunt, quia orta proculdubio imbres ferunt. Bene ergo Hyadam appellatione expressi sunt, qui ad statum universalis Ecclesiae, quasi in caeli faciem deducti super arentem terram humani pectoris, sanctae praedicationis imbres fuderunt. Si enim praedicationis sermo pluvia non esset, Moyses minime dixisset: *Expectetur sicut pluvia eloquium meum: & nequaquam per Elaiam Veritas diceret: Mandabo nubibus meis, ne pluant super eam imbrem*: atque hoc, quod paulò antè protulimus: *Quamobrem prohibita sunt stella pluviarum*. Dum ergo Hyades cum pluviis veniunt, ad caeli spatia altiora Sol ducitur: quia apparente Doctorum scientia, dum mens nostra imbre praedicationis infunditur, fidei calor augetur. Et perfusa terra ad fructum proficit, cum lumen aetheris ignescit: quia uberiùs frugem boni operis reddimus, dum per sacra eruditionis flammam, in corde clariùs ardemus. Dumque per eos diebus singulis magis magisque scientia caelestis ostenditur, quasi interni nobis luminis vernum tempus aperitur: ut novus Sol nostris mentibus rutilet, & eorum verbis nobis cognitus, seipso quotidie clarior micet. Urgente etenim mundi fine, superna scientia proficit, & largiùs cum tempore excrescit. Hinc namque per Daniele dicitur: *Pertransibunt plurimi, & multiplici erit scientia*. Hinc Joanni in priori parte revelationis Angelus dicit: *Signa, quae locuta sunt septem tonitrua*. Cui tamen in ejusdem revelationis termino praecipit, dicens: *Ne signaveris verba prophetae libri huius*. Pars quippe revelationis anterior signari praecipitur, terminus prohibetur: quia quidquid in sanctae Ecclesiae initis latuit, finis quotidie ostendit. Nonnulli verò à Græca littera, quae ypsilon dicitur, Hyadas nuncupatas arbitrantur. Quòd si ita est, significationi quam diximus, contrarium non est. Doctores enim his stellis non inconvenienter expressi sunt, quae à litteris nomen trahunt. Sed quamvis Hyades ab ejusdem litterae visione non discrepent, certum tamen est, quia hyetos imber dicitur, eo quòd exorta pluvias apportant. Vir igitur sanctus redemptionis nostrae ordinem contemplatur admiretur, atque admirans exclamet, dicens: *Qui extendit caelos solus, & graditur super fluctus maris: qui facit Arcturum, & Orionas, & Hyadas*.] Extensis etenim caelis Dominus formavit Arcturum; quia in honorem deductis Apostolis, in caelesti conversatione fundavit Ecclesiam. Formato quoque Arcturo, fecit Orionas; quia roborata fide universalis Ecclesiae, contra procellas mundi edidit Martyres. Editis quoque Orionibus, protulit Hyadas: quia convalescentibus contra adversa Martyribus, ad infundendam ariditatem humanorum cordium, doctrinam contulit magistrorum. Isti itaque sunt astrorum spiritualium ordines, qui dum summis virtutibus eminent, semper ex supernis lucent. Sed post ista quid restat, nisi ut sancta Ecclesia laboris sui fructum recipiens, ad videnda supernae patriae interna perveniat? Unde aptè, quia dixit: *Qui facit Arcturum, & Orionas, & Hyadas*;] protinus addidit: *[Et interiora Austri]*. Quid namque in hoc loco Austri nomine, nisi fervor sancti Spiritus designatur? Quo dum repletus quisque fuerit, ad amorem patriae spiritualis ignescit. Unde & sponsi voce in Canticorum canticis dicitur: *Surge Aquilo, & veni Ausser, perfla horum meum, & fluens aromata illius*. Austro quippe veniente, Aquilo surgens recedit, cum adventu sancti Spiritus expulsus antiquus hostis, qui in tor-

pore mentem constrinxerat, deserit. Atque hortum A
sponsi Auster perstat, ut aromata defluant: quia ni-
mirum dum sanctam Ecclesiam donorum suorum
virtutibus Spiritus veritatis impleverit, ab ea longè
lateque odores boni operis spargit. Interiora ergo
Austri, sunt occulti illi Angelorum ordines, & se-
cretissimi patriæ celestis sinus, quos implet calor
Spiritus sancti. Illuc quippe Sanctorum animæ &
nunc corporibus exuta, & postea corporibus resti-
tuta perveniunt, & quasi in Austri abditis occul-
tantur. Ibi per diem quasi in meridiano tempore,
ardentiùs Solis ignis accenditur; quia conditoris
claritas, mortalitatis nostræ jam pressa caligine,
manifestiùs videtur; & velut sphaeræ radius ad spa-
tia altiora se elevat, quia de semetipsa nos veritas
subtiliùs illustrat. Ibi lumen intimæ contemplationis
sine interveniente cernitur umbra mutabilitatis: B
ibi calor summi luminis sine ulla obscuritate corpo-
ris: ibi invisibiles Angelorum chori quasi astra in ab-
ditis emicant, quæ eò nunc ab hominibus videri ne-
queant, quòd flammâ veri luminis altiùs perfundun-
tur. Valde itaque mirum est, quòd missis Aposto-
lis Dominus cælos tetendit, quòd temperatis perse-
cutionum tumoribus, maris fluctus gradiens re-
pressit, quòd solidatâ Ecclesiâ Arcturum statuit,
quòd roboratis contra adversa Martyribus, Ori-
onas misit, quòd repletis in tranquillitate Doctori-
bus, Hyadas præbuit: sed post hæc valde est admi-
rabile, quòd sinum nobis celestis patriæ quasi interio-
ra Austri præparavit. Pulcrum est hoc omne,
quod quasi in cæli facie de divina dispensatione cer-
nitur, sed longè illud, & incomparabiliter pulcrus, C
ad quod invisibiliter pervenitur. Unde bene iterum
sponsus in sponsæ suæ laudibus dicit: *Quam pulcra
est amica mea: quam pulcra est oculi tui columbarum,
absque eo quod intrinsecus lateret.* Pulcrum narrat,
& pulcrum replicat: quia alia est ei pulcritudo mo-
rum, in qua nunc cernitur; atque alia pulcritudo
præmiorum, in qua tunc per conditoris sui speciem
sublevaritur. Cujus membra, videlicet omnes ele-
cti, quia ad cuncta simpliciter incedunt, ejus oculi
columbarum vocantur: qui magna luce irradiant,
quia & signorum miraculis coruscant. Sed quan-
tum est omne hoc miraculum, quod videri nunc
potest? Illud de internis miraculum est mirabilius,
quod nunc videri non potest. De quo illic aptè
subditur: *Absque eo quod intrinsecus lateret.* Magna D
quippe est gloria aperti operis, sed longè incompa-
rabilis occultæ remunerationis. Quod ergo per bea-
tum Job astrorum nomine, hoc Salomonis vocibus
oculorum appellatione signatur: & quod per Salo-
monem dicitur: *Absque eo quod intrinsecus lateret;*
hoc nobis beatus Job intimat, cum Austri interiora
commendat. Sed ecce vir sanctus exteriora nomi-
nans, interiora considerans, aperta narrans, occulta
penetrans, omne quod interniùs externiùsque agitur,
dicere conatur: sed opera summæ magnitudinis
quando explicet lingua carnis? Unde & aptè mox
hæc eadem opera meliùs * definiendo comprehen-
dit dicens: [*Qui facit magna, & inscrutabilia, &
mirabilia, quorum non est numerus.*] Divinæ forti-
tudinis facta tunc veriùs explemus, cum hæc nos
explere non posse cognoscimus: tunc faciendiùs lo-
quimur, cum ab his obstupescendo reticemus. Ad
narranda quippe Dei opera habet defectus noster,
quàm sufficienter exerat linguam suam; ut quæ
comprehendere idoneè non valet, hæc idoneè mu-
tus laudet. Unde bene per Psalmistam dicitur: E
*Laudate eum in potentibus ejus, laudate eum se-
cundum multitudinem magnitudinis ejus.* Ille quip-
pe Dominum secundum multitudinem magnitudi-
nis ejus laudat, qui se succumbere in ejus laudis ex-
pletione considerat. Dicit ergo: [*Qui facit magna,
& inscrutabilia, & mirabilia, quorum non est nume-
rus.*] videlicet magna virtute, inscrutabilia ratio-

ne, innumeralia multiplicitate. Divina ergo opera,
quæ explere dicendo non potuit, faciendiùs defi-
ciendo desinivit. Sed in consideratione rerum cur
longè extra nos ducimur, qui hoc ipsum quoque
quod erga nos agitur, ignoramus? Unde & aptè
subjungitur:

*Quod exigentibus peccatis, ita cæcum est genus hu-
manum, ut sepe quod donum est gratiæ, iram putet;
& quod ira est, gratiam aestimet.*

CAPUT VII.

*Si venerit ad me, non videbo eum: & si abierit,
non intelligam.*] Seclusum quippe ab internis
gaudiis genus humanum, exigente culpa, mentis
oculos perdidit: & quòd meritum gratiæ est donum,
quod iram deputat: & sepe divina districtiōnis
ira est, quod gratiam putat. Nam plerumque gra-
tiam aestimat dona virtutum: & tamen eisdem do-
nis elatus corruit. Plerumque velut iram metuit
adversa tentationum: & tamen eisdem tentationi-
bus pressus, ad virtutum custodiam cautior exur-
git. Quis enim Deo se propinquat non aestimet,
cum supernis excrecere se muneribus agnoscat, cum
vel prophetiæ donum, vel doctrinæ magisterium
percipit, vel ad exercendam curationis gratiam con-
valescit? Et tamen sepe mens dum de virtutis suæ
securitate resolvitur, insidiantem adversario, igno-
rata culpa telo perforatur: & inde à Deo in æter-
num longè fit, unde ei ad tempus sine cautela cus-
todia propinquavit. Et quis se derelictum à divina
jam gratia non deputet, cum post experimentum
munditiæ lacessiri se carnis tentationibus videt, in-
honestâ ad animum congeri, & ante cogitationis
oculos, nonnulla improba & immunda versari? Et
tamen cum fatigant ista, nec superant, nequaquam
per pollutionem trucidant, sed per humilitatem ser-
vant: ut infirmum se animus in tentatione depre-
hendens, totum se ad divinitatis adiutorium conse-
rat, & sui fiduciam funditus amittat, sicque fit, ut
inde altiùs Deo inhæreat, unde se à Deo profundius
cecidisse suspirabat. Accessus igitur recessusque Dei,
à mente nostra minimè cognoscitur, quousque re-
rum alternantium finis ignoratur: quia & de ten-
tatione incertum est, utrum prober, an trucidet: &
de donis nequaquam deprehenditur, utrum hic de-
sertos remunerent, an in via nutriant, ut ad pa-
triam perducant. Homo ergo ab internis gaudiis
semel expulsus, clausas contra se januas secreti spi-
ritualis aspiciat, atque ad semetipsum foras projectus
in carne gemat, & cæcitatibus suæ damna confide-
rans, dicat: [*Si venerit ad me, non videbo eum:
& si abierit, non intelligam.*] Ac si aptè deplorat,
dicens: Postquam semel sponte oculos perdidit,
quoniam quælitæ noctis cæcitatem patior, nec or-
tum jam, nec occasum Solis agnosco. Et tamen
homo, qui infirmitatis pœnâ premitur, & cæcitatibus
suæ caligine gravatur, ad supernæ lucis iudicium
properat, ut suorum actuum rationem reddat. Un-
de & mox subditur:

*Quod magna superbia sit, in iudiciis divinis
rationem querere.*

CAPUT VIII.

Si repente interroget, quis respondebit ei?] Re-
pente Deus interrogat, cum nos ad districtiōnem
sui examinis inopinatos vocat. Sed interrogati
illius homo respondere non sufficit: quia si remota
tunc pietate discutitur, in illo examine etiam iusto-
rum vita succumbit. Vel certè interrogat, cum du-
ris nos percussionebus pulsat: ut cum mens nostra
magna de se in tranquillitate aestimat, semetipsam
veraciter qualis sit, in perturbatione deprehendat.

Cant. 4.

* al. de-
ficiendo
10.

Ps. 50. d

dat. Et plerumque quoniam percussus, gemit, sed respondere non sufficit, quia & ipsa ei percussio suae adversitas displicet: sed tamen semetipsum homo considerans, tacet, & divina iudicia discutere metuit, quia esse se pulverem agnoscit. Unde & per Paulum dicitur: *O homo, tu quis es qui respondeas Deo?* Respondere Deo non posse convincitur, qui homo nominatur: quia per hoc quod de humo sumptus est, iudicia superna discutere dignus non est. Unde hic quoque apte subiungitur: [*Vel quis ei dicere potest, cur ira facis?*] Auctoris facta semper indiscussa veneranda sunt, quia iniusta nequam esse possunt. Rationem quippe de occulto ejus consilio quaerere, nihil est aliud quam contra ejus consilium superbare. Cum ergo factorum causa non deprehenditur, restat, ut sub factis illius cum humilitate taceatur; quia nequaquam sufficit sensus carnis, ut secreta penetret maiestatis. Qui ergo in factis Dei rationem non videt, infirmitatem suam considerans cur non videat, rationem videt. Unde & per Paulum quoque subsequenter adjungitur: *Numquid dicit figmentum ei qui se finxit: Quare me fecisti sic?* Quod enim se cernit figmentum divini operis, eò semetipsum redarguit, ne contra manum refultet operantis: quia qui benigne quod non erat, fecit: quod est, iniuste non deserit. Ad semetipsam ergo in percussione mens redeat, & quod apprehendere non valet, non requirat: ne si divinae irae causa discutitur, amplius discussa provocetur: & quasi placare humilitas poterat, inextinguibiliter superbia accendat. Unde apte quoque de hac eadem ira protinus subditur:

Quomodo verum sit quod nullus ira Dei resistat, cum patens sit quod Moyses & multi alij resistierint.

CAPUT IX.

Deus, cuius ira nemo resistere potest, & sub quo curvantur qui portant orbem. Mirum valde est quod ira Dei nullum posse resistere dicitur, cum multos indignationi supernae animadversionis obviaffe, eloquia divina testentur. An non ira Dei Moyses resistit, qui pro cadente populo erectus, ipsum supernae percussiois impetum mortis suae oblatione restrinxit, dicens: *Dimitte illis hanc noxam: alioqui dele me de libro tuo, quem scripsisti?* An non ira Dei Aaron resistit, cum inter viventes ac mortuos thuribulum sumpsit, atque animadversionis ignem, incensi fumo temperavit? An non Phinees ira Dei resistit, qui luxuriantes cum alienigenis, in ipso coitu trucidans, zelum suum divinae indignationi obtulit, & furorem gladio placavit? An non ira Dei David resistit, qui Angelo ferienti se offensus, placationis gratiam & ante tempus propositum exegit? An non Elias ira Dei resistit, qui longo jam tempore terra arente, subductas de caelo pluvias verbo revocavit? Quomodo ergo divinae irae nullum posse resistere dicitur, cum multos saepe restitisse exemplis existentibus demonstratur? Sed si subtiliter & haec beati Job eloquia, & illorum facta pensamus: & verum cognoscimus, quia divinae irae non resistitur: & verum, quia multi saepe resistunt. Omnes enim Sancti qui ira Dei obviant, ab ipso accipiunt ut contra imperum percussiois ejus opponantur: atque, ut ita dixerim, cum ipso se erigunt contra ipsum, eosque divina vis sibi opponit secum: quia in eo quod adversum savientis iram foris obtinent, intus eos gratia irascentis fovet: & famulantes interius levat, quos quasi adversantes exterius tolerat. Portat ergo contradictionem deprecantium, quam aspirat, & velut nolenti opponitur, quod ab ipso ut fiat, imperatur. Moyse etenim dicit: *Dimitte me ut irascatur furor meus con-*

A *tra eos, & deleam eos, faciamque te ingentem magnam.* Quid est servo dicere, *Dimitte me*, nisi deprecandi aulum praebere? Ac si aperte ei diceretur: *Pensa, quantum apud me valeas, & cognosce quia obtinere poteris quicquid pro populo exoras.* Quod quia hac mente agit, statim venia subjuncta testatur. Cum vero superna indignatio sese, ut ita dixerim, medullitus movet, hanc oppositio humana non retinet: nec se utiliter cujuslibet deprecatio objicit, cum semel Deus aliquid ab intimis irascendo disponit. Hinc est enim quod Moyses, qui reatum totius plebis apud Deum suis precibus terfit, dumque se obicem obtulit, divinae iracundiae vim placavit: ad petram Oreb veniens, & pro aquae exhibitione diffidens, repromissionis terram ingredi, Domino irascente non potuit. Et saepe hac de re affligitur, saepe desiderio se excitante turbatur, & dispositae ultionis iracundiam repellere a semetipso non valet, qui hanc, volente Domino, & a populo amovit. Hinc David, qui prostrata plebe, postmodum Angeli gladium prece compelevit, prius plorans & ejulans, nudis pedibus filium fugit: & quousque perpetrati facinoris ultionem ad plenum reciperet, iram Dei pro semetipso temperare nequam valuit. Hinc Elias, ut sicut homo parum aliquid quasi de divina animadversione sentiret: qui verbo caelos aperuit, ante indignationem mulieris territus per desertum fugit: & pro semetipso infirmatur in formidine, qui furorem Dei placat aliis per interventionem. Irae Dei igitur & resisti valet, quando ipse qui irascitur, opitulatur: & resisti omnino non valet, quando se & ad ulciscendum excitat, & ipse precem quae ei funditur, non aspirat. Hinc ad Hieremiam dicitur: *Tu ergo noli orare pro populo hoc, & ne assumes pro eis laudem & orationem: quia non exaudiam te in tempore clamoris eorum ad me.* Et rursum: *Si steterint Moyses & Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum.* Qua in re quae utiliter potest, cur relictis tot antiquioribus patribus, ad effundendam precem Moyses & Samuel tantummodo praestantius elegantiusque nominantur? Quod tamen facile agnoscimus, si ejus, qua diligere & inimicos praecipitur, charitatis merita pensamus. Conditoris namque auribus maxime illa oratio commendatur, quae pro inimicis quoque intercedere nititur. Unde & per semetipsam Veritas dicit: *Orate pro persequentibus & calumniantibus vos.* Et rursum: *Cum stabitis ad orandum, dimittite si quid habetis adversus alterum.* Cum vero patrum priorum facta sacro eloquio describente revolvimus, Moysen & Samuelem exorasse pro adversantibus invenimus. Unus quippe eorum savientis populi persecutiones fugit, & tamen pro vita sui persecutoris intervenit: alter ex principatu populi dejectus, ipsis suis adversariis dicit: *Abstine me hoc peccatum in Domino: quo minus cessem orare pro vobis.* Quid est ergo in difficultate deprecandi, Moysen & Samuelem deducere, nisi apertius indicare, quia ejus irae neque illi si astarent, obstitere, qui idcirco pro amicis intervenire citius possent, quia apud hunc intercedere & pro inimicis solent? Hinc ad eandem Judaeam dicitur: *Plaga inimici percussisti, castigatione crudeli.* Et rursum: *Quid clamas ad me super contritione tua? Insanabilis est dolor tuus.* Vir igitur sanctus aspiciat, quia nullius interventu divina ira restringitur, cum implacabiliter excitatur, & dicat: *Deus, cuius ira nemo resistere potest.* Quod bene & ad specialem intellectum ducimus, si ejusdem plebis Israeliticae damna pensamus, quam Redemptor per dispensationis suae mysterium ostensus superbientem deseruit, atque ad cognitionis suae gratiam Gentes vocavit. Unde & apte mox subditur:

Rom. 9.

ibid.

Exo. 32. g

Num. 16

Num. 25

2. Reg.

14. g

3. Reg.

18. g

12.

Exod. 32

23. q. 4. V. ult. 5. unde Gregorius.

Num. 20 b

2. Reg. 24. c

3. Reg. 17. b

Hier. 7. d

Hier. 15. a

13.

Mat. 5. Marc. 11. d

1. Reg. 12. d

Hier. 30. ibid.

Quod

Quod pondere divino omnes curvantur, & nec ipsi perfecti viri qui mundum regunt, nec ipsi Angeli divinitatis ejus immensitatem comprehendant.

CAPUT X.

Sub quo curvantur qui portant orbem.] Ipsi etenim orbem portant, qui curam presentis seculi tolerant. Tantorum quippe pondera unusquisque sustinere compellitur, quantis in hoc mundo principatur. Unde & terræ princeps non incongruè Græco eloquio βασιλεύς dicitur. *Βασιλεύς* vocatur, quod Latinâ videlicet linguâ basis populi dicitur: quia videlicet ipse super se populum sustinet, qui motus illius, potestatis pondere fixus regit. Quod enim subjectorum suorum onera tolerat, eò quasi superpositam columinam basis portat. Beatus igitur Job virtute prophetici spiritus plenus, aspiciat quòd Judæa deleritur, atque ad divinitatis cultum Gentium principes inclinantur, & dicit: [Deus, cujus ira nemo resistere potest: sub quo curvantur qui portant orbem.] Ac si aperte fateatur dicens: Et subjectos quondam districtè deseris, & erectas potestates Gentium misericorditer flectis. Quamvis per hoc quod dicitur: [Sub quo curvantur qui portant orbem,] possint & angelicæ virtutes intelligi. Ipsæ etenim orbem portant, quæ regendi mundi curas administrant; Paulo attestante, qui ait: *Nonne omnes sunt administratorii spiritus, in ministerium missi propter eos qui hereditatem capiunt salutis?* Ait ergo: [Deus, cujus ira nemo resistere potest: sub quo curvantur qui portant orbem.] Ac si humilitatem omnis creaturæ conspiciat, & tremefactus dicat: Quis infirmorum hominum cui nutibus obviet, cujus se fortitudini & virtutes angelicæ inclinant? Vel certè, quoniam cum curvamur, superiora non cernimus: erecti essent illi subtilissimi spiritus, si plenè potentiam ejus majestatis attingerent. Sed qui orbem portant, sub Deo curvi sunt: quia divinitatis ejus celsitudinem quamvis sublevati videant, nec virtutes tamen angelicæ comprehendunt. Quam vir justus præ infirmitate non penetrans, sed hanc utcumque ex subjeclis summorum spirituum ministeriis pensans, ad considerationem se propriam sollicita humilitate recolligit, sibi que coram se præ potestate supernæ magnitudinis vilescit, dicens: [Quantus ergo sum ego, ut respondeam ei, & loquar verbis meis cum eo?] Ac si aperte dicat: Si creatura illa hunc considerare non sufficit quæ carne non premitur; qua mente de ejus ego judicii disputo, qui pondere corruptionis angustor? Sicut autem sæpe ad nos verba Dei sunt judicium illius, quæ nostrorum actuum sententiam loquuntur: ita verba nostra ad Deum, sunt opera quæ exhibemus. Sed cum Deo loqui verbis suis homo non valet, qui apud subtile ejus judicium, nullam de suis actibus fiduciam tenet. Unde & aptè subditur:

Quod ex justitia non in nobis, sed in Domino gloriandum est.

CAPUT XI.

Qui etiam si habuero quidpiam justum, non respondebo, sed meum judicem deprecabor. Ut enim sæpe diximus, omnis humana justitia injustitia esse convincitur, si districtè judicetur. Prece ergo post justitiam indiget, ut quæ succumbere discussa poterat, ex sola judicis pietate convalescat. Quæ cum plenè à perfectioribus habetur, haberi de illa quidpiam dicitur: quia mens humana & comprehensa vix peragat, & valde extrema sunt quæ comprehendit. Dicit ergo: [Qui etiam si habuero quidpiam justum, non respondebo, sed meum judicem deprecabor.] Velut si apertius fateatur, dicens: Et si ad opus virtutis.

S. Greg. Tom. I.

Atis excrevero, ad vitam non meritis, sed ex venia convalesco. Preci itaque innitendum est, cum recta agimus: ut omne quod justè vivimus, ex humilitate condiamus. Sed plerumque ipsa nostra deprecatio tam multis tentationibus quatitur, ut pæne à conspectu judicis repulsa videatur, & sæpe hanc creator misericors respicit: sed quia illibatam se ut vult exorere non valet, super se judicium reprobationis pavet. Unde & subditur: [Et cum invocantem me exaudierit, non credo quòd audierit vocem meam.] Plerumque etenim mens divini amoris igne accenditur, atque ad intuenda caelestia & arcana sublevatur. Ad summa jam rapitur, & perfectò desiderio compuncta, ab infimis alienatur: sed repentina tentatione percussa, quæ intentione forti erecta in Deum fuerat, obortis cogitationibus transfixa curvatur; ita ut semetipsam discernere nequeat, atque inter vitia virtutesque deprehensa, ex qua parte sit valentior non agnoscat. Nam sæpe ad hoc usque perducitur, ut miretur quomodo tam summa comprehendat, quam cogitatio illicita poluit: & rursum quomodo illicitas cogitationes recipiat, quam super se valide fervor spiritus rapit. Quos alternantes cogitationum mortis in animo bene Psalmista intuens, ait: *Ascendunt usque ad celos, & descendunt usque ad abyssos.* Usque ad celos quippe ascendimus, cum summa penetramus: sed ad abyssos usque descendimus, cum repente à contemplationis culmine per turpia tentamenta dejectimur. Motus itaque animi dum inter vota & vitia alternant, nimirum sibi certitudinem exauditionis obnubilant. Rectè ergo dicitur: [Et cum invocantem me exaudierit, non credo quòd audierit vocem meam:] quia mens ex ipsa sua mutabilitate fit trepidat; & per hoc quod nolens patitur, repulsum se abjectamque suspicatur. Libet intueri, vir sanctus quanta se subtilitate judicat, ne quid in illo divina judicium reprehendant. Infirmitatem namque suam intuens ait:

Quod Sancti etiam sine causa flagellantur, non ut puniantur, sed ut probentur.

CAPUT XII.

Quantus ergo sum ego, qui respondeam ei, & loquar verbis meis cum eo? De justitia suæ mentis non confidens, sed ad solam se spem postulationis conferens, subdit: [Qui etiam si habuero quidpiam justum, non respondebo, sed meum judicem deprecabor.] Sed de ipsa quoque postulatione pavidus adjungit: [Et cum invocantem me exaudierit, non credo quòd audierit vocem meam.] Cur tanta circumspicione trepidat, cur tanta sollicitudine formidat, nisi quia terrorem judicis in extrema districtione considerat, & vim discussionis illius non ferens, omne quod gerit, esse sibi insufficientem pensat? Unde & protinus subdit: [In turbine enim conteret me.] Peccator quisque in turbine atteritur, qui erectus in tranquillitate videbatur: quia quem diu superna longanimitas tolerat, extrema judicij severitas necat: quæ rectè turbo dicitur, quia in elementorum commotione revelatur, Psalmista attestante, qui ait: *Deus manifestè veniet, Deus noster, & non flebit. Ignis in conspectu ejus ardebit, & in circuitu ejus tempestas valida.* Unde & Propheta quoque alius dicit: *Dominus in tempestate & turbines via ejus.* In quo nimirum turbine idcirco justus nequaquam conteritur, quia semper hinc sollicitè metuit, ne conteratur. Perpendit namque adhuc in presentis vite itinere constitutus, humanis actibus exactor operum quam districtus appareat; qui quosdam tunc reatu culpæ originalis adstrictos etiam sine operibus damnat. Unde rectè vir sanctus ex humani generis voce protinus adjungit: [Et multiplicabit vulnera mea etiam sine causa.] Nonnulli

li etenim prius à præsentī luce subrahuntur, quàm ad proferenda bona malave merita activæ vitæ perveniant. Quos quia à culpa originis sacramenta salutis non liberant: & hic ex proprio nihil egerunt, & illuc ad tormenta perveniunt. Quibus unum vulnus est, corruptibiliter nasci: aliud, carnaliter emori. Sed quia post mortem quoque æterna motis sequitur, occulto eis justoque iudicio etiam sine causa vulnera multiplicantur. Perpetua quippe tormenta percipiunt & qui nihil ex propria voluntate peccaverunt. Hinc namque scriptum est: *Non est mundus in conspectu eius nec unius diei infans super terram.* Hinc per semetipsam Veritas dicit: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto non potest introire in regnum Dei.* Hinc Paulus ait: *Erasmus natura filij iræ, sicut & ceteri.* Qui itaque nullum proprium adjungens, ex solo originis reatu perimitur: quid iste in illo extremo examine, quantum ad humani sensus æstimationem, nisi sine causa vulneratur? Sed tamen sub divina districtione justum est, ut propago mortalis, velut infructuosa arbor, & in ramis servet amaritudinem quam traxit ex radice. Ait ergo: *[In turbine enim conteret me, & multiplicabit vulnera mea etiam sine causa.]* Ac si aperte humani generis damna considerans, dicat: Districtus iudex quæ eos animadversione trucidat, quos culpa propriæ actionis damnat, si & illos in æternum percutit, quos reatus arbitrii non addidit? Quæ nimirum dicta nec à beato Job discrepare specialiter cognoscimus, si hæc quàm verè prolata sunt, indagamus. Semetipsum namque subtiliter pensans, atque in omni actione dijudicans, superne districtionis vim quanta sollicitudine pertimescat, insinuat, dicens: *(In turbine enim conteret me.)* Ac si aperte dicat: Idcirco hunc semper & in tranquillitate timeo, quia per flagella, qualis in turbine veniat, non ignoro. Quæ flagella scilicet & metuens prævidit, & prævidens pertulit. Unde subjungit: *(Et multiplicabit vulnera mea etiam sine causa.)* Ut enim sæpe jam diximus, nequaquam beatus Job percussus est, ut in eo percussio vitiam tergeret; sed ut meritum auget. Vulneratum se itaque sine causa asserens, hoc de se foris loquitur, quod de illo Veritas in occulto testatur, dicens: *Commovisti me adversus eum, ut assererem eum frustra.* Vir ergo sanctus superbe non dicit, quod veraciter dicit: nec per hæc verba à rectitudine discrepat, per quæ à iudice non discordat; qui eorumdem protinus vulnerum continuationem exprimit, cum subjungit: *[Non concedit quiescere spiritum meum, & implet me amaritudinibus.]* Sæpe iustus exercitium virtutis est, sola exterius adversa tolerare. Sed ut eorum vires certamen plenæ probationis erudiat, hos nonnumquam & foris tormenta lacerant, & intus tentamenta castigant. Unde vir sanctus impletum se amaritudinibus asserit: quia cum flagella exterius tolerat, illud est gravius quod de tentatione adversarij in intimis portat. Sed inter hæc mitigat vim doloris, considerata æquitate & potentia ferientis. Unde subjungit: *[Si fortitudo queritur, robustissimus est: si æquitas iudicij, nemo audeat pro me testimonium dicere.]* Ille quippe vitæ causas examinat, qui has per alienum testimonium non explorat: quia qui districtus quandoque ostenditur illator pœnæ, ipse diu tacitus extitit testis culpæ. Hinc enim per Prophetam dicitur: *Ego sum iudex & testis.* Hinc rursus ait: *Tacui, semper filii, patiens fui, sicut parturiens loquar.* Parturiens namque cum dolore ejicit, quod diu in abditis cum ponderare portavit. Post longum ergo silentium, sicut parturiens, Dominus loquitur: quia quod apud se nunc tacitus tolerat, in ultione quandoque iudicij quasi cum dolore manifestat. Sed requirendum nobis est, iste vir iustus, si pro eo testimonium dicere quicquam præsumeret, numquid hunc à reatu liberaret? Et si huic alius testimonium non impendit,

numquid ad proferendum pro se testimonium saltem ipse convalescit? Sequitur: *[Si iustificare me voluero, os meum condemnabit me: si innocentem ostendero, pravum me comprobabit.]* Ac si aperte dicat: Quid de aliis loquar, qui ipse de me testimonium ferre non valeo? Sed quia innocentia tuæ testificari non sufficis, numquid hoc ipsum, quia innocentiam habeas, scis? Subdit:

Quanta sit homini in sui cogitatione difficultas, & quod recta quæ agimus, sciendo nescire debeamus.

CAPUT XIII.

Etiam si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea.) Plerumque si scimus bona quæ agimus, ad elationem ducimur: si nescimus, minime servamus. Quis enim aut de virtutis suæ conscientia non quantulumcumque superbiat? Aut quis rursus bonum in se custodiat, quod ignorat? Sed contra utraque quid superest, nisi ut recta quæ agimus, sciendo nesciamus: ut hæc & recta æstimemus, & minima: quatenus & ad custodiam sensificet animum scientia rectitudinis, & in tumorem non elevet æstimatione minorationis? Sed sunt nonnulla, quæ sciri à nobis facile nequeunt, etiam cum geruntur. Nam sæpe recto studio contra delinquentium culpas accendimur: & cum ultra æquitatis metas per iram rapimur, hoc zelum justæ districtionis æstimamus. Sæpe officium prædicationis assumimus, ut per hoc fraternæ utilitati serviamus: sed nisi placeamus cui loquimur, nequaquam libenter accipitur quod prædicamus. Cumque placere mens utiliter studet, ad amorem laudis propriæ turpiter defluit; & quæ à captivitate vitiorum alios curabat eruere, ipsa suis favoribus incipit captiva servire. Quasi latronculus quippe est appetitus laudis humanæ, qui recto itinere gradientibus ex latere jungitur, ut ex occultis educto gladio gradientium vita trucidetur. Cumque propositæ utilitatis intentio ad studia privata deducitur, horrendo modo unum idemque opus culpa peragit, quod virtus inchoavit. Sæpe & ab ipsis exordiis aliud cogitatio expetit, aliud actio ostendit. Sæpe se fidelem sibi nec ipsa cogitatio exhibet: quia aliud ante oculos mentis versat, & longè ad aliud ex intentione festinat. Nam plerumque nonnulli terrena præmia appetunt, & iustitiam defendunt: seque innocentes æstimant, & esse defensores rectitudinis exultant. Quibus si spes nummi subtrahitur, à defensione protinus iustitiæ cessatur: & tamen defensores iustitiæ se cogitant, sibi que se rectos asserunt, qui nequaquam rectitudinem, sed nummos querunt. Contra quos bene per Moysen dicitur: *Injuste, quod iustum est, exequeris.* Injuste quippe, quod iustum est, exequitur, qui ad defensionem iustitiæ non virtutis æmulatione, sed amore præmij temporalis excitatur. Injuste, quod iustum est, exequitur, qui ipsam quam præterdit iustitiam venundare minime veretur. Iuste ergo iustum exequi, est in assertionem iustitiæ eamdem ipsam iustitiam querere. Sæpe recta agimus, & nequaquam præmia, nequaquam laudes ab hominibus expectamus: sed tamen mens in sui fiduciam erecta, his, à quibus nihil expetit, placere contemnit, eorum iudicia despicit, seque malè liberam per abrupta elationis rapit; & inde sub vitio pejus obruitur, unde quasi de victis vitiis nullis se appetitionibus subiacere gloriatur. Sæpe dum nosmetipsos plus iusto discutimus, de ipso discretionis studio indiseretius erramus, & mentis nostræ acies quò plus cernere nititur, obscuratur: quia & qui importunè Solis radios aspicit, tenebrescit: & inde nihil videre compellitur, unde videre amplius conatur. Quia igitur ab inquisitione nostra torpentes nos omnino nescimus, aut si subtili nos discussione requirimus, plerumque inter vitia virtutesque caligamus; rectè nunc

dicitur: [Etiam si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea.] Ac si aperte diceretur: Conditoris contra me iudicia qua temeritate redarguo, qui ipsum me ex infirmitatis caligine ignoro: Unde bene per Prophetam dicitur: *Dedit abyssus vocem suam ab altitudine phantasiae suae.* Abyssus quippe phantasiae altitudinem portat, cum humanus animus immensa cogitatione caliginosus, semetipsum etiam discutendo non penetrat. Sed ab hac altitudine vocem dare est; quia dum se deprehendere non potest, cogitur in admirationem confurgere: ut eò perferat non audeat, quod super ipsum est; quod incomprehensibilitatem suam ipse cogitans, non valet invenire quod est. Sed iustorum corda, quia ad perfectum se examinare nequeunt, agrè hoc exilium cæcitate ferunt. Unde & bene subditur: [Et tædebit me vita mea.] Tædet iustum vivere, quia & operando vitam non definit querere; & tamen ejusdem vitæ suæ meritum non valet invenire. Libram quippe examinis à sinu intimæ aequitatis trahit; & inde in se erga effectum inventionis deficit, unde super se raptus ad vim inquisitionis excrescit. Sed est consolatio nostræ caliginis reducta ad animum iusta & incomprehensibilis potentia conditoris: quæ & iniquos sine ultione non deserit, & rectorum iustitiam incomprehensibilitatis immensitate transcendit. Unde & aptè subjungitur:

Quod iudicium divinum nec peccator, nec iustus effugiatur, & quantalibet iusti simplicitas fuerit, ipsa divina magnitudinis simplicitate superetur.

CAPUT XIV.

Vnum est quod locutus sum & innocentem & impium ipse consumit. Innocens à creatore consumitur; quia quantalibet ejus simplicitas fuerit, divina magnitudinis simplicitate devoratur. Quamvis enim simplicitatem studiosè servemus, ex consideratione tamen intimæ puritatis offenditur, quòd hæc ipsa quam agimus, simplicitas non sit. Impius quoque à conditore consumitur, quia Deo cuncta mirabiliter ordinante, ipsis suis versutiis ejus impietas ligatur. Nam inde se supplicii & nesciens implicat, unde se aliquid facere scienter exultat. Quia igitur omnipotens Deus & bonorum innocentiam & simplicitatemque superat, & malorum astutiam penetrans damnat, rectè nunc dicitur: [Vnum est quod locutus sum, & innocentem & impium ipse consumit.] Ac si aperte diceretur: Hoc apud me verbum cogitationis protuli; quia nec innocens, si districtè discutitur apparebo; nec impius, si apud me latere voluerit, à superni examinis acumine abscondor: quoniam districtus iudex cuncta comprehendens, occulta malitiæ mirabiliter penetrat, & suis hanc inventionibus bene ordinans damnat. Vel certè & innocentem & impium ipse consumere dicitur: quia quamvis in meritis vitæ divisi sint, primæ tamen culpæ merito æquè ad carnis interitum pertrahuntur. Unde & per Salomonem dicitur: *Mortuus doctus similiter ut indoctus.* Et rursus: *Cuncta subjacent vanitati, & omnia pergunt ad unum locum: de terra facta sunt, & in terram pariter revertuntur.* Sequitur:

Quod cum Sancti à pressuris liberari desiderant, Deus in eorum patientia & mortificatione delectatur.

CAPUT XV.

Si flagellat, occidat semel, & non de pœnis innocentium rideat. Quis hæc non per superbiam prolata crederet, nisi sententiam iudicis audiret, qui ait: *Non estis locuti coram me rectum, sicut servus meus Iob?* Restat ergo, ut nullus auctoris ver-

S. Greg. Tom. I.

ba reprehendere audeat, quæ constat quia iudex laudat. Sed tantò in intimis suis cautius subtiliusque rimanda sunt; quantò durius foris sonant. Vir etenim sanctus humani generis damna considerans, unde & quò ventrunt pensans, quòd homo, pollicente adversario, boni malique scientiam appetens scire, perdidit etiam semetipsum, ita ut veraciter dicat: [Etiam si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea:] quòd post expulsionis pœnam flagella quoque corruptionis sustinet, & adhuc ad carnis, vel certè ad mentis interitum etiam post tormentum tendit, ut rectè dicat: [Et innocentem & impium ipse consumit.] Mediatoris contra hæc gratiam requirit, dicens: [Si flagellat, occidat semel.] Nos enim quia & à Deo mente recessimus, & carne ad pulverem redimus, pœnâ duplæ mortis adstringimur. Sed venit ad nos qui pro nobis sola carne moreretur, qui simplam suam duplæ nostræ jungeret, & nos ab utraque morte liberaret. De qua per Paulum dicitur: *Quod autem mortuus est, peccato mortuus est semel.* Damna ergo vir sanctus nostræ corruptionis aspiciat, & unam, quæ duas nostras destruat, mortem mediatoris quærat, atque hanc desiderans, dicat: [Si flagellat, occidat semel.] Sed ecce quasi humilitati renititur, quod protinus subinfertur: [Et non de pœnis innocentium rideat.] Quod tamen valde humillimum sine difficultate cognoscimus, si humili hoc mente pensamus. Cunctis etenim liquet, quòd omne desiderium pœna est, cum differtur; Salomone quoque attestante, qui ait: *Spes quæ differtur affligit animam.* Ridere autem Dei, est humanæ nolle afflictioni misereri. Unde per Salomonem rursus Dominus reprobis in culpa durantibus dicit: *Ego quoque in interitu vestro ridebo;* id est, afflictioni vestræ nulla pietate compatiar. Ante Redemptoris igitur adventum, pœnam suam electi omnes habuerunt; quia æstuante desiderio, incarnationis ejus mysterium videre cupierunt; ipso attestante, qui ait: *Multi, dico vobis, iusti & propheta voluerunt videre quæ vos videris, & non viderunt.* Pœnæ itaque innocentium, sunt desideria iustorum. Quousque ergo electorum suorum vota Dominus non compatiens distulit, quid aliud quàm innocentium pœnas risit? Itaque vir sanctus venturi Redemptoris dona considerans, & votorum suorum dilationem graviter tolerans, dicat: [Si flagellat, occidat semel, & non de pœnis innocentium rideat.] Ac si aperte exoret, dicens: *Quia vita nostra quotidie flagello vindictæ pro culpa atteritur, ille jam veniat, qui pro nobis semel sine culpa moriatur: ut de innocentium pœnis Deus ultra non rideat, si ipse carne passibilis appareat, in cuius se desiderii mens nostra castigat. Vel certè si risum Dei, ejus lætitiæ appellat, de innocentium pœnis ridere Dominus dicitur, quia quòd à nobis ardentius quæritur, eò de nobis suavius lætatur. Quasi quoddam quippe ei ex pœna gaudium facimus, cum per sancta desideria pro ejus nos amore castigamus. Hinc Psalmista ait: *Constituite diem solemnem in confrequentationibus, usque ad cornu altaris.* Solemne namque Domino diem in confrequentationibus constituit, quisquis se assidue in ejus desiderio affligit. Qui nimirum solemnitatis dies usque ad altaris cornu tendi præcipitur: quia tamdiu necesse est ut quisque se afficiat, quousque ad superni sacrificij altitudinem, id est, ad æterna gaudia peringat. Iustus igitur vir, quia impleri desiderium suum appetit, non differri, humiliter dicit: [Non de pœnis innocentium rideat.] Ac si aperte diceret: Vota nostra libenter accipiens, ultra non differat, sed ostendendo exhibeat eum, qui nos in sua expectatione castigat. Quia verò eum specialiter beatus Job occidi semel petivit, qui carnis solius mortem in mundi pro pro nobis sine toleravit: protinus aperit, qui ipsum*

S ij

ut proprios non haberet. Aeternae igitur morti tantò quis in aliis obviare non poterat, quòd hunc reatus de propriis adstringebat. Venit itaque novus homo ad homines, contradictor ad culpam, amicus ad poenam: mira monstravit, crudelia pertulit. Manum ergo suam in amobus posuit, quia unde reum recta docuit, inde iratum iudicem placavit. Qui hoc quoque ipsis suis miraculis mirabilis praebuit, quia corda delinquentium mansuetudine potiùs quàm terrore correxit. Unde & subditur:

Quòd à timore legis in libertatem Evangelij antiqui Sancti transire optabant: & quid sit, quòd Elisaeus non per Giezi, sed per se ipsum Sunamitis filium suscitavit.

CAPUT XXII.

Auferat à me virgam suam, & pavor ejus non me terreat. Per legem quippe virgam Deus tenuerat, cum dicebat: Si quis hæc vel illa fecerit, morte moriatur. Sed incarnatus virgam abstulit, quia vias vitæ per mansuetudinem ostendit. Unde ei per Psalmistam dicitur: *Intende, prospere procede, & regna: propter veritatem & mansuetudinem & justitiam.* Timeri quippe quasi Deus noluit, sed quasi pater ut amaretur inspiravit. Quod liquidò Paulus dicit: *Non enim accepisti spiritum servitutis iterum in timore, sed accepisti spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba pater.* Unde hic quoque aptè subjungitur: *[Loquar, & non timebo eum: neque enim possum metuens respondere.]* Vir etenim sanctus, quia humani generis redemptorem venire mitem conspicit, non metum ad Dominum, sed affectum ad patrem sumit: & timorem despicit, quia per adoptionis gratiam ad amorem surgit. Hinc Joannes ait: *Timor non est in charitate, sed perfecta charitas foras mittit timorem.* Hinc Zacharias dicit: *Et sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati serviamus illi.* A peccati igitur morte timor nos suscitare non valuit, sed ad statum vitæ aspirata mansuetudinis gratia crexit. Quod bene in Elisæo Sunamitis filium suscitante signatur: qui cum baculo puerum mittens, extincto filio vitam minimè reddidit; per semetipsum verò veniens, seque super mortuum sternens, atque ad ejus membra se colligans, huc illucque deambulans, & in ore mortui septicus aspirans, hunc ad redivivam lucem protinus per ministerium compassionis animavit. Auctor quippe humani generis Deus, quasi mortuum puerum doluit, cum extinctos nos iniquitatis aculeo miseratus aspexit. Et quia per Moysen

terrorem legis protulit, quasi per pæctum virgam misit. Sed puer cum baculo mortuum suscitare non valuit, quia Paulo attestante: *Nihil ad perfectum adduxit lex.* Ipse autem per semetipsum veniens, & super cadaver se humiliter sternens, ad exæquanda sibi mortui membra se collegit: *quia cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se equalem Dei; sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo.* Huc illucque deambulat; quia & Judæam juxta & longè positas gentes vocat. Super mortuum septicus oscitat; quia per apertionem divini muneris, gratiæ septicus spiritum in peccati morte jacentibus aspirat. Moxque vivens erigitur: quia is, quem terroris virga suscitare non potuit, per amoris spiritum puer ad vitam rediit. Dicit itaque beatus Job ex sua, dicat ex voce humani generis: *[Auferat à me virgam suam, & pavor ejus non me terreat: loquar, & non timebo eum.]* Ubi & aptè subjungitur: *[Neque enim possum metuens respondere.]* Respondere quippe cuilibet dicitur, cum factis illius digna opera repensamus. Deo ergo respondere, est donis ejus præcedentibus nostra obsequia reddere. Unde & Psalmi quidam, in quibus sancta operatio imitanda proponitur, ad respondendum scripti prænotantur. Rectum itaque Deus hominem condidit, eumque ad perversa defluentem, cum longanimitate toleravit. Quotidie culpas aspicit, & tamen vivendi spatia non citius abscondit: dona largitur benignitate sua, & erga malos utitur patientia sua. Respondere homo tot beneficiis debet; sed tamen respondere metuens non valet; quia humani generis conditorem qui adhuc serviliter formidat, proculdubio non amat. Nam tunc solum Deo vera obsequia reddimus, cum eum propter amoris fiduciam non timeamus; cum nos ad bona opera affectus, non metus dirigit; cum malum nostræ menti jam non placet, etiam si liceat. Nam qui à perversitate liber non est, timore restringitur, perversa libenter ageret, si liceret. Nequaquam ergo veraciter rectus est, qui adhuc à pravitate desiderio liber non est. Bene itaque dicitur: *[Neque enim possum metuens respondere:]* quia verò obsequia Deo non reddimus, si ex timore mandatis illius, & non potius ex amore servimus. Sed cum menti nostræ ejus dulcedinis amor accenditur, omne desiderium præsentis vitæ lavigatur, in tedium delectatio vertitur, atque hanc cum mœrore mens tolerat, cui victa prius reprobo amore serviebat: Unde & aptè subditur:

Tædet animam meam vitæ meæ. dimittam adversum me eloquium meum: loquar in amantitudine animæ meæ. Dicam Deo, Noli me condemnare: indica mihi, cur me ita iudices. Numquid bonum tibi videtur, si calumniaris me, & opprimas me opus manuum tuarum, & consilium impiorum adiuves? Numquid oculi carnei tibi sunt: aut sicut videt homo, & tu videbis? Numquid sicut dies hominis dies tui, & anni tui sicut humana sunt tempora, ut quevas iniquitatem meam, & peccatum meum scruteris? Et scias quia nihil impium fecerim, cum sit nemo, qui de manu tua possit eruere. Manus tua fecerunt me, & plasmaverunt me totum in circuitu: & sic repente precipitas me? Memento quaso, quòd sicut lutum feceris me, & in pulverem reduces me. Nonne sicut lac mulsisti me, & sicut caseum me coagulasti? Pelle & carnibus vestisti me, ossibus & nervis compegisti me. Vitam & misericordiam tribuisti mihi, & visitatio tua custodivit spiritum meum. Licet hæc celes in corde tuo, tamen scio quia universorum memineris. Si peccavi, & ad horam pepercisti mihi, cur ab iniquitate mea mundum me esse non pateris? Et si impius fuero, va mihi est: & si iustus, non levabo caput, saturatus afflictione & miseria. Et propter superbiam, quasi leanam capies me, reversusque mirabiliter me crucias. Instauras testes tuos contra me, & multiplicas iram tuam adversum me, & pœna militant in me. Quare de vulva eduxisti me? qui utinam consumptus essem, ne oculus me videret. Fuissem quasi non essem, de utero translatus ad tumulum. Numquid non paucitas dierum meorum finietur brevi? Dimitte ergo me, ut plangam paululum dolorem meum: antequam vadam, & non revertar, ad terram tenebrosam, & operam mortis caligine: terram miseriæ & tenebrarum, ubi umbra mortis, & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.

Quòd

iniquitatem meam, & peccatum meum scruteris? & scias quia nihil impium fecerim.] Oculi carni facta temporum non nisi in tempore agnoscunt: quia & ipsi ad videndum cum tempore prodeunt, cum tempore clauduntur, & humanus visus quodlibet opus sequitur, non præcurrit: quia vix existentia aspicit, & ventura nullo modo agnoscit. Dies quoque & anni hominis à diebus & annis discrepant æternitatis: quia vitam nostram, quæ tempore incipitur, tempore finitur, dum intra sinus sui latitudinem format, æternitas devorat. Cujus nimirum immensitas quia ultra citraque super nos tenditur, sine inchoatione & termino ejus æternum esse dilatatur: eique nec transacta prætereunt, nec adhuc ventura, quasi quæ non appareant, desunt: quia is qui semper esse habet, cuncta sibi præsentia conspiciat: cumque aspiciendo post & ante non tenditur, nulla intuitus mutatione variatur. Dicat ergo: [*Numquid oculi carni tibi sunt: aut sicut videt homo, & tu videbis? Numquid sicut dies hominis dies tui, & anni tui sicut humana sunt tempora: ut quæras iniquitatem meam, & peccatum meum scruteris? & scias quia nihil impium fecerim.*] Ac si humiliter requirens, diceret: Cur me in tempore per flagella examinas, quem apud te perfectè & ante tempora scisti? Cur culpas meas verberibus interrogas, quem per æternitatis tuæ potentiam nec priusquam conderes, ignoras? Cujus nimirum potentia mox pondus exprimit, cum subjungit: [*Cum sit nemo, qui de manu tua possit erui.*] Ac si apertè dicat: Quid tibi restat, nisi parcere, cuius virtuti nullus valet obviare? Quo enim nemo est qui animadversionem tuam ex merito suæ virtutis retineat, eò à se facilius tua pietas exigit ut parcat. Quia autem nos in delictis concepti, in iniquitatibus editi, aut noxiè prava perpetravimus, aut incautè etiam recta agendo delinquimus: districtus iudex unde nobis fiat placabilis, non habemus. Sed cum nostrum opus ejus obtutibus dignum exhibere non possumus: restat, ut ad placationem illius suum ei opus offeramus. Unde & subditur:

Manichæorum error destruitur, & dignitas conditionis humane commendatur.

CAPUT XXVII.

Manus tue plasnaverunt me, & fecerunt me totum in circuitu: & sic repente præcipitas me?] Ac si ei humiliter dicat: Quia sub justo examine dignum non est tua placatione quod feci, pensâ misericorditer, ne pereat quod fecisti. Quibus etiam verbis perversum Manichæi dogma destruitur, qui duo esse principia mentiens, à Deo spiritum, à fatana verò carnem conditam asserere conatur. Sanctus etenim vir prophetici spiritus gratiâ plenus, longè post ventura considerat, & errorum gemina prævidens calcatur, dicens: [*Manus tue plasnaverunt me, & fecerunt me totum in circuitu.*] Qui enim & plasmatum se, & factum totum in circuitu à Deo asserit, tenebrarum genti nec in spiritu suo aliquid nec in carne derelinquit. Nam plasmatum se propter internam hominis imaginem retulit: factum verò totum in circuitu, in eo quòd ex carnis constat indumento, memoravit. Notandum verò est, quia per hoc quòd se plasmatum Dei manibus asserit, misericordiæ iudicis, dignitatem suæ conditionis opponit. Quamvis enim per coæternum patri Verbum cuncta creata sint: in ipsa tamen relatione creationis ostenditur, quantum cunctis animalibus, quantum rebus vel cælestibus, sed tamen insensibilibus, homo præferatur. Cuncta quippe dixit, & facta sunt. Cum verò facere hominem decernit, hoc quòd reverenter pensandum est præmittit, dicens: [*Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram.* Neque enim de eo sicut de rebus ceteris scriptum est: [*Fiat & factum est:* neque ut aquæ volatilia, sic terra hominem protulit: sed

psal. 148. a Gen. 1. d

priusquam faceret, faciamus dicitur: ut videlicet quia rationalis* natura condebatur, quasi cum consilio facta videretur. Quasi per studium de terra plasmatum, & inspiratione conditoris in virtute spiritus vitalis erigitur; ut scilicet non per iustionis vocem, sed per dignitatem operationis existeret, qui ad conditoris imaginem febat. Quòd igitur per conditionem homo elegantius in terra creaturis ceteris accepit, hoc in flagello positus pietati sui opificis opponit, dicens: [*Manus tue plasnaverunt me, & fecerunt me totum in circuitu: & sic repente præcipitas me?*] Ac si apertè dicat: Cur tanta vilitate despicias, quem cum tanta dignitate condidisti? Et quem ratione rebus ceteris præfers, cur ex dolore supponis? Sed tamen hæc eadem nostra dignitas fulget per imaginem, & longè distat à beatitudinis perfectione per carnem: quia dum spiritus miscetur pulveri, quodammodo connectitur infirmitati. Quam scilicet infirmitatem beatus Job pietati iudicis objicit, cum subjungit:

Quòd homo ad veniam perveniat, cum irremissibile sit peccatum diaboli.

CAPUT XXVIII.

Memento quæso, quòd sicut lutum feceris me.] Angelorum spiritus idcirco irremissibiliter peccaverunt, quia tantò robustius stare poterant, quantum eos carnis admixtio non tenebat. Homo verò idcirco post culpam veniam meruit, quia per carnale corpus aliquid quo semetipso minor esset, accepit. Unde & apud respectum iudicis argumentum pietatis est hæc eadem infirmitas carnis; sicut per *psal. 77. d.* *psal. 77. d.* *ipse autem est misericors, & propitius fiet peccatis eorum, & non disperdet eos. Et multiplicavit ut averteret iram suam ab eis, & non accendit omnem iram suam, & commemoratus est, quia caro sunt.* Ut lutum ergo homo factus est, quia de limo est ad conditionem lumpus. Lutum quippe fit, cum se aqua terræ conspergit. Sicut lutum itaque homo est conditus: quia quasi aqua infundit pulverem, cum anima rigat carnem. Quòd sanctus vir bene pietati iudicis objicit, cum postulans dicit: [*Memento quæso, quòd sicut lutum feceris me.*] Ac si apertè dicat: Infirmitatem carnis considera, & reatum iniquitatis laxa. Ubi aptè quoque mors ejusdem carnis adjungitur, cum protinus subinfertur: [*Et in pulverem reduces me.*] Ac si patenter postulet, dicens: Memento quæso, quòd per carnem à terra venio, & per ejus interitum ad terram tendo. Materiam itaque originis, & pœnam finis aspice, & culpæ citius transeuntis parce.

Quomodo Deus hominem plasmat, plasmatum vivificat, vivificatum custodit.

CAPUT XXIX.

Es quia qualitatem protulit hominis cõditi, nunc subjungit ordinem propagati dicens: [*Nonne sicut lac mulsisit me, & sicut caseum me coagulasti? Pelle & carnibus vestisti me, ossibus & nervis compegisti me.*] Plasmatum quippe homo sicut lutum factus est, propagatus autem & sicut lac mulgetur femine, & sicut caseus coagulatur in carne. Carnibus & pelle induitur: ossibus nervisque solidatur. Per lutum ergo primæ cõditionis qualitas, per lac verò, sequentis ordo conceptionis exprimitur: quia per coagulationis incrementa ducitur, ut paulisper in ossa roboretur. Sed angusta Dei laus est descriptio creati corporis, nisi etiam subsequenter exprimat mira aspiratio vivificationis. Unde & subditur: [*Vitam & misericordiam tribuisti mihi.*] Sed in cassum nobis bona conditor tribuit, si non omne quòd tribuit, ipse custodiat. Sequitur: [*Et visitatio tua custodivit spiritum meum.*] Hæc autem,

37.

quæ de exteriori homine diximus, etiam interiori quemadmodum possint congruere, libet, ut breviter replicando monstremus. [*Memento queso, quod sicut lutum feceris me.*] Sicut lutum quippe homo noster interior existit: quia sancti Spiritus gratia terrena menti infunditur, ut ad intellectum sui conditoris erigatur. Humana namque cogitatio, quæ peccati sui sterilitate aruit, per vim sancti Spiritus, quasi irrigata terra viridescit. Sed sæpe dum perceptis superni donivirtutibus sine interruptione utimur, ad privatam fiduciam, usu continuæ prosperitatis elevamur: unde fit plerumque, ut idem qui sublevarat, parumper spiritus deserat, quatenus ipsum sibi hominem ostendat. Quod sanctus vir protinus exprimit, cum subiungit: [*Et in pulverem reduces me.*] Quia cum per subtractionem spiritus, mens aliquantulum in tentatione deseritur, quasi ab humore pristino terra siccatur: ut infirmitatem suam derelictus sentiat, & sine infusione supernæ gratiæ, quantum homo aruit, agnoscat. Qui apertè quoque reduci ad pulverem dicitur: quia dimissus sibi casualiter tentationis aurâ raptatur. Sed dum relicti concutimur, ea quæ afflati cognovimus, subtilius jam dona cogitamus. Unde subiungit: [*Nonne sicut lac mulsisti me, & sicut caseum me coagulasti?*] Mens etenim nostra cum per sancti Spiritus gratiam ab usu vetustæ conversationis abstrahitur, sicut lac mulgetur, quia in quadam novæ inchoationis tenebritudine & subtilitate formatur: & sicut caseus coagulatur, quia in constipatione pinguescentis cogitationis altringitur, ut nequaquam jam per desideria diffuset, sed in uno amore se colligens, ad solidam reformationem surgat. Plerumque verò contra hæc eadem rudimenta spiritalia ex usu veteri caro submurmurat, & mens bella tolerat ex homine, quem foris portat. Unde subiungit: [*Pelle & carnibus vestisti me.*] Pelle quippe & carnibus interior homo vestitur, quia in eo quoddam ad superna erigitur, carnalium motuum obsidione vallatur. Sed tendentem ad iustitiam nequaquam in tentatione conditor deserit, quia per infusionem gratiæ etiam peccantem prævenit: sed sublevatam mentem & ad bella exterius laxat, & interius roborat. Unde adhuc apertè subiungitur: [*Ossibus & nervis compegisti me.*] Carnibus & pelle vestimur, sed ossibus nervisque compingimur: quia etsi tentatione foris irruente concutimur, intus tamen nos conditoris manus roborat, ne frangamur. Carnis itaque motibus nos humiliat ad dona, sed per ossa virtutum roborat contra tentamenta. Ait ergo: [*Carne & pelle vestisti me, ossibus & nervis compegisti me.*] Ac si apertè dicat: Foris me ad probationem deseris, sed tamen intus ne peream, virtutibus altringendo custodis. Qui idcirco nobis bene vivendi rectitudinem tribuit, quia benignè præterita quæ deliquimus, parcit. Unde & adhuc apertè subiungitur: [*Vitam & misericordiam tribuisti mihi.*] Vita quippe tribuitur, cum malignis mentibus benignitas aspiratur. Sed vita sine misericordia accipi nequaquam valet, quia ad obtinenda Dominus iustitiæ bona non adjuvat, si prius misericorditer ante actas nequitias non relaxat. Vel certè vitam nobis & misericordiam tribuit: quia ea, qua nos misericordia ad bene vivendum prævenit, etiam subsequente custodit. Nisi enim misericordiam subroget, servari non valet vita, quam præbet. Ipso quippe quotidie usi humanæ vitæ veterascimus, & exterioris hominis impulsu, cogitatione lubrica ab interioribus eximus. Et nisi nos superna visitatio vel ad amorem compungendo vivificet, vel ad timorem flagellando restitueret, repentino lapsu mens funditus tota destruitur, quæ longo virtutis studio innovata videbatur. Unde subditur: (*Et visitatio tua custodivit spiritum meum.*) Humanum quippe spiritum visitatio superna custodit, cum hunc virtutibus ditatum,

S. Greg. Tom. I.

vel flagello percutere, vel compungere amore non desinit. Nam si dona præstat, sed hunc continuè restaurando non sublevar, citius bonum perditur, quod non à largiente custoditur. Sed ecce vir sanctus dum se humiliter agnoscat, conferenda generaliter divinæ misericordiæ secreta * apprehendit: * *al. de. prehen-* cumque infirmitatem suam veraciter fateatur, repente ad cognoscendam vocationem Gentium sublimiter rapitur. Nam protinus subdit:

Quod vocatio Gentium; ab antiquo in Dei consilio abscondita sit.

CAPUT XXX.

Licet hæc celes in corde tuo, tamen scio quia univ^{er}forum memineris.) Ac si apertè dicat: Cur de me trepido, qui & univ^{er}sas gentes quia colligas, scio? Quod tamen in corde celas; quia hoc adhuc apertè sermone non indicas. Sed qui univ^{er}forum reminisceris, me proculdubio de venia certum facis. Sciendum verò est, quia in quibusdam factis & certi de venia reddimur, & post perpetratas culpas ad absolutionis nostræ fiduciam correctione & pœnitentia subsequente roboramur: perpetrata tamen nostræ nequitiae adhuc memoriâ tangimur, & cogitatione illicita averſi nolentesque pulsamur. Unde & apertè subiungitur:

Quod peccata præterita etiam cum per pœnitentiam abluta fuerint, importuna cogitatio recurrens, nobis perducit ad mentem: & quid sit, quod per Moysen homo nocturno pollutus somnio, extra castra egredi iuberetur, & non reverti permittitur, nisi lotus aqua post Solis occasum.

CAPUT XXXI.

Si peccavi, & ad horam pepercisti mihi, cur ab iniquitate mea mundum me esse non pateris?) Ad horam Dominus peccatori parcit, cum reatum culpæ concessis protinus fletibus diluit. Sed ab iniquitate nostra mundos nos esse non patitur: quia volentes quidem culpam fecimus, sed nonnumquam nolentes ejus memoriâ cum delectatione toleramus. Sæpe namque hoc, quod à conspectu jam iudicis fletu interveniente deletum est, ad animum redit, & devicta culpa ad delectationem rursus inserpere nititur, atque in antiquo certamine rediviva pulsatione reparatur: ita ut quod prius egit in corpore, hoc importuna cogitatione postmodum verſet in mente. Quod cautè ille conspiciet athleta spiritalis noverat, qui dicebat: *Computruerunt & deterioraverunt cicatrices meae, à facie inspicientia mea.* Quid namque cicatrices, nisi sanationes sunt vulnere? Laxatas ergo nequitias ad delectationem memoriæ redire conspexerat, qui cicatrices deslebat. Cicatrices quippe computrescere, est sanata jam peccatorum vulnera, rursus in tentationem serpere, atque ex eorum suggestionibus post superductam cutem pœnitentiæ, factorem culpæ iterum doloremque sentire. Quia videlicet in re & nihil foris opere agitur, & sola intus cogitatione peccatur: districtoque se reatu mens obligat, nisi hoc sollicitis lamentis tergat. Unde bene per Moysen dicitur: *Si fuerit inter vos homo, qui nocturno pollutus sit somnio, egredietur extra castra; & non revertetur priusquam ad vesperum lavetur aqua. & post Solis occasum regredietur in castra.* Nocturnum quippe est somnium tentatio occulta, per quam tenebrosa cogitatione turpe aliquid corde concipitur, quod tamen corporis opere non expletur. Sed somnio nocturno pollutus egredi extra castra præcipitur: quia videlicet dignum est, ut qui immunda cogitatione polluitur, indignum se cunctorum fidelium societatibus arbitretur, culpæ suæ meritum ante oculos ponat, & ex bonorum se estimatione despiciat.

T ij

ciat. Pollutum ergo extra castra exire, est turpi impugnatione laborantem, sese ex continentium comparatione despiciere. Qui ad vesperum lavatur aqua, cum defectum suum conspiciens ad poenitentiae lamenta convertitur, ut fletibus diluat omne quod in animo occulta inquinatio accusat. Sed post occasum Solis ad castra redeat: quia deservescere tentationis ardore, necesse est ut iterum fiduciam erga societatem bonorum sumat. Post aquae quippe lavationem, occumbente Sole ad castra revertitur, qui post lamenta poenitentiae, frigescente flamma cogitationis illicitae ad fidelium merita praesumenda reparatur: ut jam se à ceteris longè esse non aestimet, qui mundum se per obitum intimi ardoris gaudet. Sed inter hæc sciendum est, quòd idcirco nonnumquam impulsu illicitae cogitationis affligimur: quia in quibusdam terrenae conversationis actibus, quamvis licitis, libenter occupamur. Cumque vel in minimis terrena actio per desiderium tangitur, crescente contra nos antiqui hostis fortitudine, mens nostra non minima importunitate tentationis inquinatur. Unde & sacerdos legis, membra hostiae per frustra concisa, caput atque ea quae erga jecur sunt, jubetur ignibus cremare, pedes verò atque intestina hostiae prius aqua diluere. Nos quippe ipsos sacrificium Deo offerimus, cum vitam nostram cultui divino dedicamus. Qui membra hostiae per frustra concisa super ignem ponimus, cum vitæ nostrae opera virtutibus distinguentes immolamus. Caput, atque ea quae iuxta jecur continentur, incendimus, cum in sensu nostro, quo omne corpus regitur, atque in occultis desideriis flammam divini amoris ardemus. Et tamen praecipitur, ut pedes atque intestina hostiae laventur. Pedibus enim terra tangitur, intestinis verò stercore gestantur: quia plerumque jam ex desiderio in aeternitatem succendimur, jam toto devotionis sensu ad appetitum nostrae mortificationis inhiamus: sed quia adhuc terrenum praesentis infirmitate aliquid agimus, nonnulla etiam quae jam subegimus, illicita in corde toleramus. Cumque cogitationes nostras immunda tentatio inquinat, quid aliud quam intestina nostrae hostiae sterces portant? Sed ut comburi debeant, laventur: quia nimirum necesse est, ut immundas cogitationes timoris fletus diluat, quas in acceptione sacrificij supernus amor incendat. Et quidquid mens vel de inexperto certamine, vel de conversationis pristinae memoria patitur, lavetur: ut tantò suavius in conspectu sui spectatoris ardeat, quantum cum ei assistere coeperit, nil terrenum secum vel lubricum in ara suae orationis imponit. Vir igitur sanctus humanae mentis damna conspiciat quòd plerumque se cogitatione illicita inquinat: & postquam reatum operis iudex relaxat, & sua plorans, nostra quae ploremus, aperiat, dicens: [*Si peccavi, & ad terram peperisti mihi, cur ab iniquitate mea mundum me esse non pateris?*] Ac si aperte dicat: Si culpam veniam abstulit, cur hanc & à memoria non detersit?

Quòd viri sancti in praesenti vita tentationum miseria afficiuntur, impij verò non reluctuntur sed quiescunt in eis.

CAPUT XXXII.

41. **S**ÆPE autem ita mens in culpae recordatione concutitur, ut ad perpetrationem illius longè gravius, quam prius, quando capta fuerat, urgeatur: & deprehensa trepidat, sequè ipsam variis motibus impulsu perturbat: metuit quidem, ne vincatur tentationibus, sed resistens, hoc ipsum, quòd longo labore certaminis affligitur, perhorrescit. Unde & aptè subjungitur: (*Et si impius fuerò, va mihi est: & si justus, non levabo caput, saturatus afflictione & miseria.*) Impius namque vix habet, justus miseriam: quia & aeterna damnatio reprobis sequitur, & electus quicquid doloribus transitoriae adversitatis expiatur. Im-

pius caput levat, sed elatus evadere vix, quòd sequitur, non valet. Justus labore sui certaminis afflictus, caput levare non sinitur: sed pressus à perpetua afflictione liberatur. Ille se in voluptatibus erigit: sed suppliciis sequentibus mergit. Ille se in dolore deprimit: sed tamen à pondere aeternae animadversionis abscondit. Consideret ergo vir sanctus, quòd aut renitens homo vitii, praesenti labore afficitur: aut succumbens, perpetuae afflictioni mancipatur, & dicat: (*Et si impius fuerò, va mihi est: & si justus, non levabo caput, saturatus afflictione & miseria.*) Ac si aperte deploret, dicens: Aut subtratus carnis desiderijs, supplicio aeterno subjicior; aut repugnans illicitis motibus, poena praesenti crucior, quia à labore certaminis liber non sum. Sed superna dispensatio idcirco nos tota sibi intentione servientes, carnis nostrae permittit impugnationibus concuti, ne mens nostra in superbiam audeat praesumptione suae securitatis elevari: ut dum pullata trepidat, in solo auctoris adjutorio spei pedem robustius figat. Unde & adhuc aptè subjungitur:

Quòd aliquando justj, ne de sua justitia intumescant cadere permittuntur.

CAPUT XXXIII.

ET propter superbiam, quasi leonem capies me.)

42. **L**EONA cum eam catulis exquirat, inhiante in foveam captionis ruit. Sicut enim ex quibusdam regionibus fertur, fit in ejus itinere fovea, in quam pecus deponitur, ut illuc se ejus appetitu projicere leona provocetur: quae angusta simul & alta praeparatur, ut in eam ruere ambiendo valeat, sed hanc saliendo nullo modo evadat. Alia quoque fovea, quae priori cohaereat, effoditur: quae tamen ei, in qua pecus est, extremam partis apertione conjungitur: in qua nimirum cavea ponitur, ut leona corruens, quia desuper terroribus urgetur, cum quasi in secretiori parte foveae occultare se appetit, caveam volens intrare: cuius jam saevitia nequaquam pertimescit, quia clausa in cavea levatur. Quae enim sua sponte in foveam corruit, ad superiores partes circumfreta vestibus redit. Sic sic nimirum humana mens capta est, quae in libertate arbitrij condita, dum nutrire desideria carnis appetit, quasi leona catulis eam quaesivit, atque in deceptionis suae foveam cecidit, quae suadente antiquo hoste, ad cibum prohibitum manum tetendit: sed in fovea protinus caveam invenit, quia sponte ad mortem veniens, corruptionis suae mox carcerem pertulit. Sed cum multa agere conatur, & non valet, ejusdem corruptionis suae obstaculis, quasi caveae vestibus ligatur, atque ad auras liberas, gratia interveniente, reducitur. Jam quidem eam, in quam ceciderat damnationis foveam evasit: quia securatae mortis supplicium, manu Redemptoris adjuta, ad veniam redeundo superavit. Sed tamen coartata caveam tolerat: quia superne quoque disciplinae nexibus cingitur, ne per carnis desideria vagetur. Quae ergo sponte sua in foveam cecidit, ad auras liberas clausa redit: quia & per libertatem arbitrij in culpam corruit, & tamen hanc à suis motibus, conditoris gratia coactam nolentemque constringit. Post foveam itaque caveam patitur, quae erecta ex aeterno supplicio, à pravæ voluntatis motibus, sub caelestis artificis dispensatione religatur. Rectè igitur dicit: (*Et propter superbiam, quasi leonem capies me:*) quia & liber homo per cibum sibi mortem intulit, & reductus ad veniam, sub disciplina melius clausus vivit. Quasi leona ergo propter superbiam captus est: quia inde nunc eum disciplina suae corruptionis deprimit, unde transgressionem praeccepti non timens, aucter in foveam saltum dedit. Sed si parumper obtutum mentis à culpa primi parentis avertimus, nos adhuc quotidie ut leonem capi per vitium elationis invenimus. Sepe namque homo acceptis virtutibus in audaciam

suæ præsumptionis erigitur: sed mira dispensatione pietatis, ante ejus oculos res qualibet, in quam corruat, ordinatur. Dumque per culpam aliquid appetit quid aliud quam prædam in fovea concupiscit? Sua sponte inhians cadit, sed suis surgere viribus non valet. Qui cum se nihil ex se esse confiderat, discit proculdubio cujus adjutorium requirat. Quem tamen superna miseratio captum quasi à fovea evellit; quia hunc infirmitate cognita ad veniam reducit. Leæne itaque more, propter superbiam ad superiores partes in caveam remeat, qui cum de virtute extollitur, lapsus ad desideria in humilitate religatur. Quia enim prius propria præsumptione perierat, mira pietate agitur, ut infirmitatis suæ jam notitia clausus vivat. Quod quia sanctus vir crebrò accidere hominibus conspiciat, nostri in se pericali vocem sumit: ut cum nos ejus fletus agnoscamus, quæ in nobis sunt flenda, discamus. Sed cum mentem nostram elatio erigit, summi à nobis protinus compunctio amoris recedit: cum verò superna nos gratia visitat, statim per lacrymas ad sua desideria instigat. Unde & aptè subjungitur:

Quod sancti viri, cum à Deo relinquuntur, ruina sua dispensata non sentiunt: cum verò visitans revertitur ad eos Deus, mirabili cruciatu compunctionis semetipsos, quales fuerant, discunt.

CAPUT XXXIV.

Reversusque mirabiliter me crucias.] Cum ab auctore relinquimur, nec ipsa ullatenus destitutionis nostræ damna sentimus. Quò enim longè nos conditor deserit, eò mens nostra insensibilis obdurefcit, nulla quæ Dei sunt diligit, nequaquam superna concupiscit: & quia amoris intimi calorem non habet, frigida deorsum jacet, ac miserando modo fit quotidie tantò securior, quantò pejor: cumque unde sit lapsa non meminit, & supplicia secutura non metuit, quantum lugenda sit nescit. At si afflatu sancti Spiritus tangitur, ad considerationem protinus suæ perditionis evigilat, in caelestium inquisitione se excutit, amoris summi aestibus inardescit, quæ se circumprimunt damna considerat, & plorat proficiens, quæ prius læta torpebat. Bene ergo conditori dicitur: [*Reversusque mirabiliter me crucias;*] quia omnipotens Deus unde mentem nostram visitans, ad amorem suum erigit, inde hanc per lacrymas gravius affligit. Ac si aperte dicat: Relinquendo me nequaquam afficis, quia insensibilem reddis: sed cum reverteris, crucias, quia dum te insinuas, mihi me quam sim legendus, demonstras. Unde nequaquam se pœnaliter, sed mirabiliter asserit cruciari: quia dum per fletum mens ad summa rapitur, compunctionis suæ pœnam gaudens miratur: & liber affici, quia afflictione sua se conspiciat ad alta sublevari. Sæpe autem cum nos à sancti desiderij exercitatione torpescere superna pietas cernit, exempla se sequentium nostris obrutibus objicit, ut mens per otium remissa, quò in aliis vigilantium profectus considerat, eò in se per pigritudinem torporis erubescat. Unde & rectè subjungitur.

Quod electi contra nos testes Dei sunt, ut qui ne gligimus præcepta, ex adversa confundamur per Sanctorum exempla.

CAPUT XXXV.

Instauras testes tuos contra me, & multiplicas iram tuam, & pœna militat in me.] Testes enim Dei sunt, qui per exercitium sancti operis testantur quæ electos lesutura sint præmia veritatis. Unde hos quoque, quos pro veritate passos agnoscamus, Græco eloquio martyres, id est, testes vocamus. Et per Apoc. 2. d. Joannem voce angelica Dominus dicit: *In diebus*

meis Antipas testis meus fidelis, qui occisus est apud vos. Sed testes suos contra Dominus instaurat, cum electorum vitam pravitate nostræ contrariam, ad arguendos nos instruendosque multiplicat. Contra nos ergo testes illius instaurantur; quia cuncta quæ agunt, studiis nostræ pravitatis adversa sunt. Unde & sermo veritatis adversarius vocatur, cum mediatoris voce per Evangelium dicitur: *Esto consentiens adversario tuo cito, dum es cum illo in via.* Atque de hoc eodem redemptore reprobis persequentes dicunt: *Contrarius est operibus nostris.* Et paulò post: *Dissimilis est aliis vir a illis.* Testes itaque suos contra nos Dominus instaurat: quia bona quæ facere ipsi negligimus, hæc ad correptionem nostram fieri ab aliis demonstrat: ut qui præceptis non accendimur, saltem exemplis excitemur; atque in appetitū rectitudinis nil sibi mens nostra difficile æstimet, quod perfectè peragi ab aliis videt. Et fit plerumque, ut cum alienæ vitæ bona conspiciamus, nostra sollicitudinis damna timeamus: & eò patefcit quanto post pondere animadversionis impetitur, quò nunc à bonorum moribus longè discrepamus. Unde & restitutum instauracione memorata, protinus aptè subjungitur: [*Et multiplicas iram tuam.*] Eò nobis multiplicari ira Dei dicitur, quò esse multiplex indicatur: quia ex ipsa nunc bonorum vita & labore cognoscimus, si emendari, dum tempus est, nolumus, quanta post animadversione feriamur. Electos quippe Dei cernimus & pia agere, & crudelia multa tolerare. Hinc ergo colligitur, districtus judex quantà illic feriat districtione quos reprobos, si hic sic cruciat quos amat; Petro attestante qui ait: *Tempus est, ut iudicium incipiat de domo Dei: si autem primum à nobis, quis finis eorum qui non credunt Dei Evangelio?* Omnipotens igitur Deus cum contra nos testes instaurat, iram multiplicat: quia quò bonorum vitam nostris oculis objicit, eò pravitatis perpetrata duritiam, qua districtione in iudicio percutiat ostendit. Nam cum solis se sequentibus dona exaggerat, torpentes jam quia reliquerit, demonstrat. Cum bona ergo in aliis cernimus, valde necesse est, ut & exultationem nostræ formidini, & formidinem nostræ exultationi misceamus: quatenus & de alienis profectibus charitas gaudeat, & de suis infirmitatibus conscientia constricta contremisecat. Sed cum fraterno profectu rescimur, cum districtione super nos interni iudicis ex ipso nostro torpore pensamus, quid restat, nisi ut ad discutiendum se animus redeat, & quidquid in se reprobum, quidquid pravam deprehendit, affligat? Unde & aptè subjungitur: [*Et pœna militat in me.*] Consideratis quippe Dei testibus, pœna in nobis militat: quia dum miranda illorum facta conspiciamus, vitam nostram, quæ ex eorum nobis comparatione displicet, studiosa afflictione cruciamus, ut quidquid in nobis polluerunt opera, diluant lamenta: & si quid adhuc culpa delectationis inquinat, pœna mœroris tergat. Beatus igitur Job, quia vitam patrum præcedentium conspiciat, quid in se gemere debeat, subtilius agnoscit. Sed magni doloris magisterio, dum sua plangit, ad lamenta nos instruit: ut quò virtutes in aliis cernimus, eò apud districtum iudicem nostra sollicitè delicta timeamus. Sequitur: [*Quare de vulva eduxisti me? qui urinam consumptus essem, ne oculus me videret.*] Quod nimirum prima oratione jam protulit, dicens: *Quare non in vulva Iob. 1. & mortuus sum?* Qui hoc quoque quod hic adjicit, subdens: [*Et missem quasi non essem, de utero translatus ad tumulum.*] Illic verbis aliis non aliter adjungit, dicens: [*Sicut abortivum absconditum non subsisterem: vel qui concepti non viderunt lucem.*] Quia verò hæc superius late digestimus, pro vitando lectoris fastidio, exposita replicare declinamus. Sequitur:

Quod cum peccatum animum pulsat, si breuitas delectationis aspiciatur, non multum iuvat.

CAPUT XXXVI.

44. **N**umquid non paucitas dierum meorum finietur breui?] Cautum se ac sollicitum vivere ostendit, qui breuitatem presentis vitæ considerans, non ejus usum, sed terminum conspiciat: ut ex fine colligat, nihil esse quod transiens delectat. Hinc namque per Salomonem dicitur: *Si annis multis vixerit homo, & in his omnibus latatus fuerit, meminisse debet tenebrosi temporis & dierum multorum: qui cum venerint, vanitatis arguentur præsertim.* Hinc rursum scriptum est: *In omnibus operibus tuis memorare novissima tua, & in æternum non peccabis.* Igitur cum culpa animum tentat, mens necesse est ut breuitatem suæ delectationis aspiciat, ne ad vivacem mortem iniquitas rapiat; cum constet, quod ad terminum citius mortalis vitæ præcurrat. Sed sæpe oculus contemplationis nostræ confunditur, dum dolor noster flagellis crebrescentibus aggravatur. Libet presentis vitæ exilium gemere, sed præ ipsa afflictione mens non valet damna suæ cæcitatæ æstimare. Unde protinus subdit:

Quod peccatum, cui ex consuetudine obligati sumus, flendo dolere non possumus, nisi pietatis supernæ respectu compungamur.

CAPUT XXXVII.

Dimittite ergo me, ut plangam paululum dolorem meum.] Sicut enim moderata afflictio lacrymas exprimit, ita immoderata subducit: quia mæror ipse quasi sine mærore fit, qui afflictæ mentem devorans, sensum doloris tollit. Vir igitur sanctus ferri plusquam sufficit, pertimescit, dicens: [*Dimittite ergo me, ut plangam paululum dolorem meum.*] Ac si aptè dicat: Flagella tua percussiois tempera, ut moderatis doloribus æstimare mala quæ patior, flendo convalescam. Quod tamen intelligi & aliter potest. Sæpe namque peccator iniquitatis suæ vinculis ita constringitur, ut pondus quidem peccatorum toleret, sed tamen quia tolerat, ignoret. Sæpe autem si cognoscat, quanto reatu premitur, erumpere in lacrymas conatur, & non potest: ut hunc in se mente libera, & conversatione integra persequatur. Flere ergo dolorem suum non valet, quia & iniquitatis suæ reatum considerat, & tamen præ terrenæ occupationis pondere, hunc & gemere nequaquam vacat. Flere dolorem suum non valet, qui pravæ quidem consuetudini contraire nititur: sed tamen adhuc succrescentibus desiderii carnis gravatur. Hujus doloris præsentia Prophætæ mentem cruciaverat, cum dicebat: *Dolor meus contra me est semper, quoniam iniquitatem meam ego pronunciabo, & cogitabo pro peccato meo.* Sed solutis iniquitatis vinculis dimissum se noverat, qui exultabat dicens: *Dirupsisti vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis.* Tunc igitur ad plangendum dolorem nos Dominus dimittit, cum & mala nobis quæ fecimus, demonstrat: atque ad hæc eadem flenda quæ cognoscimus, adjuvat. Culpas oculis objicit, & pia manu gratiæ, vincula cordis solvit: ut ad vacationem penitentiae mens nostra se erigat, & carnis soluta compedibus, in auctorem suum libera gressum amoris tendat. Plerumque etenim vitam nostram ipsi reprehendimus, sed tamen libenter agimus hoc, quod in nobis rectè reprobamus. Ad justitiam spiritus nos erigit, ad consuetudinem caro restringit. Amori suo mens renititur, sed protinus delectata captivatur. Bene itaque dicitur: (*Dimittite ergo me, ut plangam paululum dolorem meum.*) Quia nisi à reatu culpæ, quo nos ligavimus, misericorditer dimittamur, perfectè flere non possumus hoc,

A quod in nobis ipsos contra nosmetipsos dolemus. Sed tunc veraciter reatus nostri dolor plangitur, cum tenebrosa illa inferni retributio intento timore prævideretur. Unde aptè subjungitur:

Quod pœna infernales nec transitoria sunt, nec phantastica, sed solida & perpetua.

CAPUT XXXVIII.

A nequam vadam, & non revertar, ad terram tenebrosam & opertam mortis caligine.] Quid enim terræ tenebrosæ nomine, nisi terra tartari claustra signantur? Quæ æterna mortis caligo operit, quia damnatos quosque in perpetuum à vitæ luce disjungit. Nec immerito infernus terra dicitur: quia quicumque ab eo capti fuerint, stabiliter tenentur. Scriptum quippe est: *Generatio præterit, & generatio advenit, terra vero in æternum stat.* Rectè igitur inferni claustra tenebrosa terra nominantur: quia quos puniendos accipiunt, nequaquam pœna transitoria, vel phantastica imaginatione cruciant, sed ultione solida perpetuæ damnationi servant. Quæ aliquando tamen laci appellatione signantur, Propheta attestante, qui ait: *Portaverunt ignominiam suam cum his qui descendunt in lacum.* Infernus ergo & terra nominatur, quia susceptos stabiliter tenet: & lacus dicitur, quia hos quos semel cepit, semper fluctuantes & trepidos tormentis circumfluentibus absorbet. Sanctus autem vir sine sua, sive humani generis voce dimitti se postulat, antequam vadat: non quia ad terram tenebrosam qui culpam destet iturus est; sed quia ad hanc proculdubio qui plangere negligit, vadit, sicut debitori suo creditor dicit: *Solve debitum priusquam pro debito constringaris; qui tamen non constringitur, si quod debet solvere non moratur.* Ubi & rectè subditur: (*Non revertar.*) Quia nequaquam ultra misericordia parentis liberat, quos semel in locis penalibus justitia judicantis damnat. Quæ adhuc subtilius loca describuntur, cum dicitur: (*Terram miseriæ & tenebrarum.*) Miseriæ ad dolorem pertinet, tenebræ ad cæcitatem. Ea ergo quæ à conspectu districti iudicis expulsos tenet, miseriæ & tenebrarum terra perhibetur: quia foris dolor cruciat, quos divisos à vero lumine, intus cæcitas obscurat. Quamvis miseriæ & tenebrarum terra intelligi & aliter potest. Nam hæc quoque terra, in qua nascimur, est quidam miseriæ, sed tenebrarum non est: quia multa hic corruptionis nostræ mala patimur, sed tamen adhuc in ea per conversionis gratiam ad lucem redimus; Veritate suadente, quæ ait: *Ambulate dum lucem habetis, ne vos tenebræ comprehendant.* Illa verò simul miseriæ & tenebrarum terra est: quia quisquis ad toleranda ejus mala descenderit, nequaquam ulterius ad lucem redit. In cuius adhuc descriptione subjungitur: (*Vbi umbra mortis, & nullus ordo.*) Sicut mors exterior ab anima dividit carnem, ita mors interior à Deo separat animam. Umbra ergo mortis est obscuritas divisionis: quia damnatus quisque cum æterno igne succenditur, ab interno lumine tenebratur. Natura verò ignis est, ut ex seipso & lucem exhibeat & concremationem. Sed transactorum ultrix illa flamma vitiorum, concremationem habet, & lumen non habet. Hinc est enim, quod reprobis Veritas dicit: *Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius.* Quorum rursus omnium corpus in unius persona significans, dicit: *Ligate ei manus & pedes, & mittite eum in tenebras exteriores.* Si itaque ignis qui reprobos cruciat, lumen habere potuisset, is qui repellitur, nequaquam mitti in tenebras diceretur. Hinc etiam Psalmista ait: *Super eos cecidit ignis, & non viderunt solem.* Ignis enim super impios cadit, sed sol igne cadente non cernitur: quia illos,

quos gehennæ flamma devorat, à visione veri luminis cæcat: ut & foris eos dolor combustionis cruciet, & intus pœna cæcitatatis obfcurat; quatenus qui auctori suo corde & corpore deliquerunt, simul corde & corpore puniantur; & utrobique pœnas sentiant, qui dum hinc viverent, pravus suis delectationibus ex utroque serviebant. Unde bene per Prophetam dicitur: *Descenderunt in infernum cum armis suis.* Arma quippe peccantium sunt membra corporis, quibus perverfa desideria quæ concipiunt, exequuntur. Unde rectè per Paulum dicitur: *Neque exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato.* Cum armis ergo ad infernum descendere, est cum ipsis quoque membris, quibus desideria voluptatis expleverunt, æterni iudicij tormenta tolerare: ut tunc eos undique dolor aborbeat, qui nunc suis delectationibus subditi, undique contra iustitiam justè iudicantis pugnant.

Quomodo supplicia damnatorum ex iustitia iudicis ordinem habeant, in eis autem qui ea patiuntur, confusio nem.

CAPUT XXXIX.

47. **M**IRUM verò est valde quod dicitur: [*Vbi nullus ordo.*] Neque enim omnipotens Deus, qui mala bene punit, inordinata esse ullo modo vel tormenta permittit: quia ipsa quoque supplicia, quæ ex lance iustitiæ prodeunt, inferri sine ordine nequaquam possunt. Quomodo namque in suppliciis ordo non erit, dum damnatum quemque juxta modum criminis, retributio sequitur ultionis? Hinc quippe scriptum est: *Potentis potenter tormenta patientur, & fortioribus fortior instat cruciatio.* Hinc *Apoc. 18.* in Babylonis damnatione dicitur: *Quantum exultavit se, & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum & luctum.* Si igitur juxta modum culpæ, pœna distinguitur, constat nimirum, quòd in suppliciis ordo servatur. Et nisi tormentorum summam, meritorum acta dirimerent, nequaquam iudex veniens diciturum se messoribus esse perhiberet: *Matt. 13* *Colligite primum zizania, & ligate ea in fasciculos ad comburendum.* Si enim nullus in suppliciis ordo servabitur, cur comburenda zizania in fasciculos ligantur? Sed nimirum fasciculos ad comburendum ligare, est hos qui æterno igni tradendi sunt, pares paribus sociare: ut quos similis culpa inquinat, par etiam pœna constringat: & qui nequaquam dispari iniquitate polluti sunt, nequaquam dispari tormento crucientur: quatenus simul damnatio conterat, quos simul elatio sublebat; quosque non dissimiliter dilatavit ambitio, non dissimiliter angustet afflictio; & par cruciet flamma supplicij, quos in igne luxuriæ par succendit flamma peccati. Sicut enim *IOH. 14* in domo Patris mansiones multæ sunt pro diversitate virtutis; sic damnatos diverso supplicio gehennæ ignibus subijcit disparilitas criminis. Quæ videlicet gehenna quamvis cunctis una sit, non tamen cunctos una eademque qualitate succendit. Nam sicut uno Sole omnes tangimur, nec tamen sub eo uno ordine omnes æstuamus, quia juxta qualitatem corporis sentitur etiam pondus caloris: sic damnatis & una est gehenna quæ afficit, & tamen non una omnes qualitate comburit: quia quod hinc agit dispar valetudo corporum, hoc illic exhibet dispar causa meritorum. Quomodo ergo nullus inesse ordo suppliciis dicitur, in quibus profectò quisque juxta modum culpæ cruciatur? Sed sanctus vir postquam umbram mortis intulit, quanta sit confusio in damnatorum mète subjungit: quia ipsa quoque supplicia, quæ ordinata per iustitiam veniunt, ordinata proculdubio in corde morientium non sunt. Ut enim paulò superius diximus, dum datus quisque foris flamma succenditur, intus cæcitatatis igne devoratur; atque in dolore positus, exterius inte-

riusque confunditur, ut sua dererius confusione crucietur. Repulsis ergo ordo in supplicio non erit: quia in eorum morte atrocius ipsa confusio mentis sævit. Quam tamen mirà potentia iudicantis æquitas ordinat, ut pœna animam quasi inordinata confundat. Vel certè abesse ordo supplicij dicitur: quia quibuslibet rebus in pœnam surgentibus, propria qualitas non servatur. Unde & protinus subinfertur: [*Es sempiternus horror inhabitat.*] In hujus vitæ tormentis timor dolorem habet, dolor timorem non habet: quia nequaquam mentem metus cruciat, cum pati jam cœperit quod metuebat. Infernum verò & umbra mortis obfcurat, & sempiternus horror inhabitat: quia ejus ignibus traditi, & in suppliciis dolorem sentiunt, & in doloris angustia pulsante se semper pavore feriuntur: ut & quod timent tolerant, & rursum quod tolerant, sine cessatione pertimescant. De his etenim scriptum est: *Vermis Esai. 66.* *eorum non morietur, & ignis eorum non exstinguetur.* Hic flamma quæ succendit, illuminat; illic, ut superius verbis Psalmistæ docuimus, ignis qui cruciat, obfcurat. Hic metus amittitur, cum tolerari jam cœperit quod timebatur: illic & dolor dilaniat, & pavor angustat. Horrendo igitur modo erit tunc reprobis dolor cum formidine, flamma cum obfcuritate. Sic sic videlicet à damnatis sentire pondus summæ æquitatis debet: ut qui à voluntate conditoris nequaquam sunt veriti discrepare dum viverent, in eorum quandoque interitu ipsa à suis qualitatibus etiam tormenta discordent: quatenus quòd se impugnant, cruciatus augeant, & cum variè prodeunt, multipliciter sentiantur. Quæ tamen supplicia in se demersos & ultra vires cruciant, & in eis vitæ subsidium extinguendo servant: ut sic vitam terminus puniat, quatenus semper sine termino cruciatus vivat, qui & ad finem per tormenta properat, & sine fine deficiens durat. Fit ergo miseris mors sine morte, finis sine fine, defectus sine defectu: quia & mors vivit, & finis semper incipit, & deficere defectus nescit. Quia igitur & mors perimit, & non extinguit: dolor cruciat, sed nullatenus pavorem fugat: flamma comburit, sed nequaquam tenebras discutit: quantum per notitiam præsentis vitæ colligitur, supplicia ordinem non habent, quæ non suam per omnia qualitatem tenent; quamvis illic ignis & ad consolationem non lucet, & tamen ut magis torqueat, ad aliquid lucet. Nam sequaces quoque suos secum in tormento reprobis, flamma illustrante visuri sunt, quorum amore deliquerunt: quatenus qui eorum vitam carnaliter contra præcepta conditoris amaverat, ipsorum quoque eos interitus in augmentum suæ damnationis affligat. Quod profectò Evangelio attestante colligimus, in *Luc. 16.* quo Veritate nunciante, dives ille, quem contigit ad æterna incendij tormenta descendere, quinque fratrum describitur meminisse, qui ab Abraham petiit, ut ad eorum eruditionem mitteret, ne illuc eos quandoque venientes par pœna cruciaret. Qui igitur ad doloris sui cumulum propinquorum absentium meminit, constat proculdubio, quia eos ad augmentum supplicij, paulò post potuit etiam præsentem videre. Quid autem mirum, si secum quoque reprobos aspiciat cremari, qui ad doloris sui cumulum, eum quem despexerat, in sinu Abraham Lazarum vidit? Si ergo ei ut pœna cresceret, & vir electus apparuit: cur non credendum sit, quòd videre in supplicio eos etiam, quos contra Deam dilexerat, possit? Quæ ex re colligitur, quòd eos, quos inordinatè nunc reprobis diligunt, miro iudicij ordine, secum tunc in tormentis videbunt: ut pœnam propriæ punitionis exaggeret illa auctori proposita carnalis cognatio, pari ante oculos ultione damnata. Ignis itaque qui in obfcuritate cruciat, credendum est, quia lumen ad tormentum servat. Quod si approbare testimoniis in sua expressione non pos-

